

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obec Doubravka v dobách spojení s městem Plzní
Doubravka in times of Conjunction with the City of Pilsen

Jan Sumcov

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis – Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Obec Doubravka v dobách spojení s městem Plzní vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval panu prof. PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc. za cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval pracovníkům Archivu města Plzně za vstřícný a trpělivý přístup při vyhledávání archiválií a za rady pro citování z archivních materiálů.

ANOTACE

Práce pojednává o historickém vývoji obce Doubravky, zejména se zaměřuje na začátek dvacátého století, kdy se obec stala součástí města Plzně. Cílem je komplexně popsat obec před sloučením a následné změny po něm. Samostatnou kapitolu tvoří proces spojování obcí, utvoření tzv. Velké Plzně. Autor se snaží vytvořit obraz dnes již výrazně pozměněné Doubravky s přesahy do současnosti. Práce vychází především z primárních pramenů a z literatury.

KLÍČOVÁ SLOVA

Doubravka, Plzeň, sloučení s městem, Velká Plzeň, 1924, školy, kultura, zástavba, obyvatelstvo, kostel sv. Jiří, spolkový život.

ANNOTATION

This bachelor thesis disserts on the development of the Doubravka municipality throughout its history with predominant focus on the outset of the twentieth century during which Doubravka became a part of the city of Plzeň. Goal of this work is to describe the municipality in its thorough complexity in the times preceding the incorporation and the subsequent changes thereof. A separate chapter is dedicated to the process of unification of villages which led to the creation of the so-called Greater Plzeň. The author endeavors to present a picture of the former – today already largely transformed – Doubravka and the way it overlaps into the present. Research is based mainly on primary resources and literature.

KEYWORDS

Doubravka, Plzeň, incorporation into the city, Greater Plzeň, 1924, schools, culture, urban development, population, St. George's Church, associational life.

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Kde se vzala Doubravka	8
2.1 Nejstarší osídlení.....	8
2.2 Doubravka a její vstup do doby historické	9
2.3 Další vývoj Doubravky v 16. – 18. století	11
3 140 let samostatné obce	14
3.1 Rozkvět Doubravky na přelomu 18. a 19. století	14
3.2 Zprůmyslnění obce	15
3.3 Populační nárůst v Doubravce	17
3.4 První možnost spojení Doubravky s městem Plzní	18
3.5 Vstup do 20. století	19
3.5.1 Zřízení ústředního hřbitova v Doubravce	22
3.6 Doubravka v době 1. světové války.....	23
3.6.1 Situace v Plzni	23
3.6.2 Události a změny v Doubravce v době Velké války.....	25
3.7 Poslední léta samostatné obce.....	29
4. Velká Plzeň	31
4.1 Město Plzeň a jeho situace po Velké válce.....	31
4.2 Myšlenka Velké Plzně	32
4.3 Debata a schválení návrhu o vytvoření Velké Plzně	35
4.4 Utvoření Velké Plzně.....	39
4.5 Doubravka a jednání ohledně spojení s Plzní	40
5 Obraz a vývoj Doubravky jakožto součást města Plzně	43

5.1 Úřední změny, unifikace Velké Plzně	43
5.2 Chudinství.....	44
5.3 Ideová a politická struktura.....	45
5.4 Kultura a spolky.....	46
5.5 Skauting v Doubravce.....	49
5.6 Parky a zeleň v Doubravce	53
5.6.1 Vrch Chlum jako turistické místo	54
5.7 Elektrifikace a doprava	56
5.8 Průmysl, železnice a mosty.....	57
5.9 Školy v Doubravce.....	59
5.10 Výstavba, rozšíření a struktura Doubravky	63
Nálet 1945.....	67
6 Závěr	68
7 Seznam použitých informačních zdrojů	70
7.1 Použité prameny	70
7.2 Použitá sekundární literatura	72
7.3 Použité internetové zdroje	74
Obrazové přílohy	75

1 Úvod

Obec Doubravka tvoří součást čtvrtého plzeňského městského obvodu, který je právě po Doubravce pojmenován a tvoří severovýchodní část města Plzně. Nebylo tomu tak ale vždy. Součástí města se Doubravka stala až koncem roku 1924, při realizaci projektu takzvané Velké Plzně. V dobách předchozích se jednalo o svobodnou venkovskou obec, ještě dříve o pouhou osadu, jež se soustředila kolem panského dvora a nedalekého kostela svatého Jiří.

Nejstarší historii Doubravky zmíníme pro přehled v krátkosti, více se zaměříme na rozvoj osady v 19. století, jenž položil základ pro další vývoj vsi. Hlavním cílem práce je popsat Doubravku především v době první třetiny 20. století. Právě v té době prošla venkovská obec velkými změnami, byl ale zároveň položen základ obce, který zůstal zachován do dnešní, moderní doby. V historii Doubravky se jednalo o jedno z nejvíce zlomových období.

Cílem je vystihnout nejen to, jak Doubravka vypadala, ale i to, jak se v Doubravce žilo, například, co se týče kulturní stránky. Též je u jednotlivých částí, věnujících se doubraveckým budovám a objektům, snaha vystihnout, jaký osud je čekal v průběhu další doby a co se z prvorepublikové Doubravky dochovalo dodnes. Právě kvůli panelové zástavbě v 70. letech se zvláště v některých částech obec změnila k nepoznání.

Vzhledem k tomu, že práce má za cíl vystihnout ráz a proměny obce v době, kdy se sloučila s městem Plzní, je část práce věnována i popisu utvoření Velké Plzně. Stejně tak jsou dávány události v Doubravce do kontextu dějin města Plzně.

Jelikož v Doubravce od svých raných školních let žiji, vede mě k napsání této práce i jakési osobní pouto. Zajímavé informace a zjištění, která mohou poskytnout jiný pohled na dnes již nezajímavá místa a v neposlední řadě i posílení vztahu k obci, patří k hlavním intencím, které mě vedly k napsání práce.

Abych se k vytyčenému cíli dopracoval, čerpal jsem především z literatury a archivních pramenů. Jako doplnění mi posloužily i dobové články z novin a časopisů.

2 Kde se vzala Doubravka

Než se ponoříme do popisu obrazu Doubravky a procesů s tím spojených ve 20. století, je třeba si ji trochu přiblížit v dobách starších. Jak vůbec Doubravka vznikla, kde se vzala, proč a kdy byla takto pojmenována a jakými zásadními změnami prošla v dlouhé historické době do sklonku 18. století, stručně popíši v této kapitole na následujících stánkách.

2.1 Nejstarší osídlení

Krajina městské čtvrti Doubravky se nachází na rozhraní severovýchodního výběžku Plzeňské kotliny a sousedních pahorkatin. Stékají se zde řeky Úslava a Mže, které spolu tvoří řeku Berounku, jež následně plyne meandry mezi Plaskou a Klabavskou pahorkatinou. Ze severní strany nad Doubravkou ční vrch Chlum a plošina Bílé Hory. Údolí mezi pahorkami u soutoku řek tak tvořilo již v dávné minulosti příznivé podmínky pro osídlení.¹

Již v dobách pravěkých na území dnešního 4. obvodu města Plzně podle všeho žili lidé. Nejstarší pravěké nálezy byly objeveny v dnešní Doubravce a nejbližším okolí již z dob paleolitu a mezolitu. Četnější nálezy dokazující osídlení v oblasti kolem kostela svatého Jiří a řeky Úslavy pochází až z dob neolitu, eneolitu, dále pak z doby bronzové a železné. Jedná se o nálezy jako je sekera, úlomky keramiky či zahloubená chata. Větší pozornost upoutal dosti vyzdobený hrob obsahující bronzové náramky, náušnice se skleněnými perlami a náhrdelník složený z třinácti kusů zdobených skleněných perel různých barev. Není tedy pochyb, že se jednalo o kulturu v pravém slova smyslu a ne jen o několik náhodných pozůstatků pravěkého člověka. Dodnes jsou jedni z nejstarších obyvatel Doubravky díky svým pohřebišťům připomínáni ulicemi, které jsou podle jejich pohřebních ritů pojmenovány – Mohylová a Popelnicová. Jistým dokladem o kontinuálnosti osídlení v této oblasti může být i název řeky Mže, který jí nejspíše dali již staří Keltové v době halštatské nebo laténské.²

¹ BENEŠ, Antonín. Pravěké a slovanské osídlení Plzně – Doubravky. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 16 nn.

² HAJŠMAN, Jan. *Panský dvůr a kostel sv. Jiří v Plzni - Doubravce*. s 5. n.

Svůj význam si tato oblast podržela i v dobách raně středověké kolonizace. V 7. století podle všeho procházela dnešní Doubravkou dálková obchodní cesta. V její blízkosti se usadil jeden z vůdců přichozích kmenů, a to na Holém vrchu nad řekou Mží u Dnešního Bukovce, jen asi dva kilometry od místa, kde později bude stát kostel svatého Jiří. Zde bylo vybudováno opevněné hradiště s celkovou rozlohou 2,55 ha, které bylo vyhrazeno nejspíše jen vůdci a členům blízké družiny. Vzhledem k výhodnému postavení bylo též střediskem obchodu. Hradiště na Bukovci patří k nejstarším slovanským pevnostem v jihozápadních Čechách. Někdy na přelomu 9. a 10. století bylo pravděpodobně vypáleno a zcela zničeno v souvislosti s osamostatněním přemyslovských knížat z nadvlády Velké Moravy a jejich následné expanze ze středních Čech. Je ale možné, že zánik hradiště nebyl způsoben násilím, ale měl postupný průběh v souvislosti s rostoucím významem Hůrky u dnešního Starého Plzeňce, kam se centrum plzeňské kotliny v 10. století přesunulo. Stejně tak jako možnost, že požár, jehož archeologické doklady se v těchto místech našly, vznikl pouhou nešťastnou náhodou.³ Později poklesl i význam staré obchodní cesty a podle dosavadních výzkumů se soudí, že s tím postupně začaly zanikat i zdejší osady, výjimkou byla pouze osada mezi Újezdským potokem a řekou Úslavou.⁴ Tato osada, jež nejspíše nahradila starší osídlení v blízkosti kostela sv. Jiří, patrně pokračovala ve své existenci zhruba od 13. století kontinuálně skrze středověk do dnešní doby. Je jí právě Doubravka.⁵

Z nejstaršího osídlení okolí dnešní Doubravky nesmíme opomenout ani vrch dnes známý pod názvem „Pecihrádek“. Ten se nachází jen asi 300 metrů od kostela sv. Jiří na druhém břehu za soutokem řek Mže a Úslavy. Zde nejspíše ve 13. – 15. století stála dřevěná opevněná tvrz. Byly zde ale nalezeny pozůstatky lidské činnosti již z dob pravěkých.⁶

2.2 Doubravka a její vstup do doby historické

S nejstarší historií Doubravky je spjat kostel svatého Jiří u soutoku Mže a Úslavy, a to konkrétně od roku 992, kdy zde měl pražský biskup sv. Vojtěch založit malý

³ HAJŠMAN, Jan a SOKOL, Petr. Bukovecké hradiště. In: *Toulky zaniklou Plzní*. s. 36

⁴ V minulosti nazývána též Bratava, Oslava, Auhlava nebo, nejčastěji, Bradava. Název Úslava je poprvé až z roku 1844. Jedná se o nejmenší plzeňskou řeku. (HAJŠMAN, Jan. *Průvodce naučnou stezkou Údolím Úslavy*. s. 3)

⁵ HAJŠMAN, Jan. *Panský dvůr a kostel sv. Jiří v Plzni - Doubravce*. s. 7. n.

⁶ HAJŠMAN, Jan. *Zaniklá ves s tvrzí Týnec a Pecihrádek v Plzni*. s. 17. nn.

benediktinský klášter. Místo se po založení nazývalo Kostelec Panny Marie. Jaký byl další osud kláštera (pokud se opravdu jednalo o klášter) je dosti nejasné, existoval zde však farní kostel, jehož zasvěcení se neznámo kdy změnilo na svatojiřské. Vzhledem ale k tomu, že názorů na stáří kostela je nemálo a v dataci se liší o staletí, nebudeme v této záležitosti zabředávat do detailů.⁷

Doposud jsme se pohybovali na rozmezí prehistorie a historie, vzhledem k absenci písemných pramenů. Sice byly nalezeny artefakty poukazující na existenci doubravecké osady již ve 13. století, dříve než byla založena samotná Plzeň⁸, o historii obce jako takové však můžeme blíže hovořit až s první písemnou zmínkou, kterou je latinsky psaná zpráva z roku 1338, kdy plzeňský měšťan, jakýsi Konrád z Dobřan, odkázal 2 kopy českých grošů špitálu sv. Máří Magdalény na plzeňském předměstí.⁹ Tento dárců lokalizuje svůj statek do Doubravky – „in Dúbraw“. Další písemná zpráva následuje hned o 13 let později roku 1351. Jedná se opět o odkaz, tentokrát statku kněze Luce.¹⁰ Zdá se, že Doubravka na konci čtrnáctého a v průběhu patnáctého století za husitských a poděbradských válek částečně nebo úplně zpusťla. Z těchto dob nemáme žádné písemné zmínky. Až v období míru a relativní prosperity na sklonku 15. století za vlády Jagellonců došlo k obnově doubraveckého dvora. Na listině z roku 1506 jistý Mikuláš z Kupadel postupuje drobný plat na opravu cest v okolí Letkova.

Píši zde o Doubravce, nicméně do této doby byl používán výraz „Doubrava“ nebo „Dúbrava“, tedy označení místa zcela nebo z velké části porostlého dubovím. Pravděpodobně až 99% plochy Plzeňské kotliny zaujímaly lesy tvořené prakticky pouze listnatými stromy, nejvíce habry, duby, břízami a lipami. Právě duby nejspíše vévodily námi sledované oblasti.¹¹ Stejným způsobem jsou dodnes pojmenovány i okolní osady jako Habrová, Bukovec nebo Chrást. Až právě se zmiňovanou listinou z roku 1506 se

⁷ HAJŠMAN, Jan. *Panský dvůr a kostel sv. Jiří v Plzni - Doubravce*. s 9.nn.

⁸ Tamtéž. s. 38

⁹ Jednalo se již o druhou nemocniční budovu v okolí Plzně. Tou nejstarší byl pravděpodobně lazaret U svatého Jiří, stojící přibližně v místech, kde se dnes nachází čistírna odpadních vod na protilehlém břehu Berounky od kostela sv. Jiří. Tento lazaret v Doubravce zde fungoval do počátku 19. století. (MAZNÝ, Petr a KRÁTKÝ, Vladislav. Nejstarší plzeňské nemocnice. In: *100 zajímavostí ze staré Plzně*. s. 50 dále PAICHL, Přemysl. Počátky plzeňské medicíny u Doubravky. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 31)

¹⁰ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 33

¹¹ SOFRON, Jaromír. Příroda okolí kostela sv. Jiří kdysi a dnes. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 11 n.

prvně objevuje zdrobnělé označení Doubravka, které původně mělo nejspíše vystihovat ráz vsi jako „malá Doubrava“, jelikož byla obnovena v menším rozsahu, než ves původní. Jen 3 roky poté se objevuje další zpráva významně se týkající právě Doubravky. Ta udává, že město Plzeň odkoupilo od sester Magdalény, Kateřiny, Doroty a Johany z Doubravky svobodný, v zemských deskách zapsaný dvůr v Doubravce za 130 kop grošů českých. Při dvoru v té době stály ještě dva pusté selské dvory. Tak vypadala tehdejší Doubravka, jež se tímto datem stala majetkem města Plzně. Dále zůstala malou osadou, soustředící se kolem panského vrchnostenského dvora a kostela sv. Jiří, s menšími změnami po další dvě století.¹²

2.3 Další vývoj Doubravky v 16. – 18. století

Doubravka se postupně od počátku 16. a v průběhu 17. století rozrůstala pod správou městské vrchnosti. Zdejší život se soustřeďoval kolem panského vrchnostenského dvora, který vznikl na místě panského sídla. Postupně zde bylo vybudováno 10 dvorů a byly osazeny 2 zpustlé selské dvory. Pod panským dvorem vznikly i hospodářské budovy obydlené panskou čeledí. Další rozvoj osady byl podnícen faktem, že Doubravkou, ležící na severovýchod od Plzně, procházela zemská cesta do Prahy. Ta již od 14. století za vlády Karla IV. vedla z Plzně právě Doubravkou, dále pak přes Červený Hrádek, Kyšice, Ejpovice a Rokycany do Prahy.¹³ V první polovině 17. století zde byla postavena panská krčma a kovárna. Právě zmíněná hospoda, jakožto nemalá kamenná stavba, stála přímo na návsi a vévodila Doubravce až do přestaveb v sedmdesátých letech 20. století, kdy byla zdemolována. Později v 18. století to byla ještě kořalna, lazaret a pohodnice.¹⁴ Pohodnice byla městem zřízena právě v Doubravce vzhledem k velkému počtu zvířat, chovaných ve zdejším dvoře. Je ale možné, že počátky pohodnictví v Doubravce sahají už do století sedmnáctého.¹⁵ Panský dvůr zůstal nadále centrem hospodářského a společenského života. V dobách třicetileté války počet obyvatel Plzně rapidně klesl v důsledku válečných tažení, ale i morových epidemií a dalších nemocí. Právě Doubravka, kterou procházela v době války vojska směrem

¹² BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 33n.

¹³ HAJŠMAN, SOKOL. Kudy se z Prahy do Plzně chodilo. In: *Toulky zaniklou Plzní II*. s. 31

¹⁴ Místo sloužící k likvidaci těl pošlých zvířat

¹⁵ HAJŠMAN, Jan. Pohodnice. In: *Příběhy plzeňských domů I*. s. 152 - 163

z Prahy nebo naopak z Plzně, byla materiálně silně vyčerpaná. Stále ale nemůže být řeč o vsi nebo předměstí v pravém slova smyslu. Je důležité mít na paměti, že ještě počátkem 18. století zde vedle panského dvora a několika obydlí, patřící vrchnosti, byli podle tereziánského katastru pouze dva sedláci, jeden chalupník a šest podruhů¹⁶. V tomto období již při kostele Sv. Jiří stála farní škola, kde bylo vyučováno trivium – čtení, psaní a počítání. Tuto školu navštěvovaly děti z přifařených vsí¹⁷. (Více o této škole v kapitole 5.9)

Na základě duchovenského přiznání z roku 1719 můžeme vyvodit přibližný počet obyvatel Doubravky na začátku 18. století. Počet osob schopných přijímat nejsvětější svátost je zde uveden 69. S dětmi, nejsvětější svátost přijímat neschopnými, to tvoří asi 100 obyvatel. Opět další fakt poukazující na malost osady.

Významnější předěl v historii obce, co se týče jejího dalšího rozšiřování a nabytí plnoprávného postavení, má konec vlády Marie Terezie a následná vláda Josefa II. V letech 1777-1779 zde proběhla raabizace, jejíž smlouva na tomto území byla podepsána až roku 1783. Tato reforma je pojmenována podle dvorního rady Franze Antona Raaba, jenž podal návrh na úpravu stavu poddaných a vrchnosti k vlastnictví půdy a robotě. Nakonec byla ovšem realizována jen na statcích korunních, statcích královských měst a zrušených jezuitských panstvích. Spočívala v rozdělení půdy vrchnostenských dvorů, která byla následně dána do nájmu hospodářům a robota byla nahrazena peněžitými dávkami. Příznivý dopad na život venkovanů mělo i zrušení nevolnictví roku 1781 a toleranční patent umožňující svobodnější možnosti náboženského vyznání. Takové reformy pomohly rozšiřovat obce, uvolnění od roboty zase zefektivnit hospodářství. Tak tomu bylo na konci 18. století i v Doubravce.

Vzniklo zde hned 20 nových zemědělských usedlostí, které posléze následovaly další. Může se to zdát jako nicotný údaj, ale ještě v sedmdesátých letech 18. století, krátce po zavedení popisných čísel, jich Doubravka čítala pouhých 15, v roce 1783 se jejich počet zvýšil na 35. Po několik staletí malá osada, soustřeďující se kolem vrchnostenského dvora a kostela sv. Jiří, se postupně přetransformovala ve větší chalupnickou obec.

¹⁶ Nájemník, zpravidla se živící námezdní prací.

¹⁷ Od 15. století obce: Týnec, Božkov, Lobzy, Bukovec, Újezd, Senec a Doubravka (LÁBEK, Ladislav. *Od spravedlnosti ku kostelu sv. Jiří pod Pecihrádkem*. s. 17)

Z kamene se stavěly nové domy, ze dřeva pak převážně budovy hospodářské a veřejné. Chaotickou a nahodilou zástavbu bylo třeba zasadit do urbanistického plánu. Byly vytvořeny dva uliční bloky podle svatojiřské a plzeňské cesty a vytvořil se tak prostor pro náves, která je již v josefínském katastru z r. 1788 zvaná „městem“. V blízkosti kostela byla později postavena vedle školy i kaplička se zvoníčkou. Tou dobou Doubravkou procházelo hned několik cest, spojujících město s okolními vesnicemi a osadami.

Roku 1784 se Doubravka podle dekretu císaře Josefa II. stala samostatnou katastrální obcí, do jejíhož čela byli dáni dva radní a rychtář. Konšelé byli vybráni z místních hospodářů. Tak Doubravka konečně získala status obce.¹⁸

¹⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 34 n.

3 140 let samostatné obce

Od roku 1784 byla tedy Doubravka samostatnou katastrální obcí a právě se před ní otvíraly dveře do éry rozkvětu a velkých přeměn. Po bouřlivém roce 1848, kdy, později dle zákona z roku 1850, byly zrušeny vrchnostenské úřady, se Doubravka stala svobodnou obcí s vlastní samosprávou. Až do poloviny dvacátých let dvacátého století ji čekala, mohli bychom nadneseně říci, „zlatá éra“ coby samostatné obce.

3.1 Rozkvět Doubravky na přelomu 18. a 19. století

Již krátce po osamostatnění obce se do ní v 80. a 90. letech 18. století postupně přistěhovalo nemálo nových obyvatel z okolních obcí, například z Bolevce nebo nedalekého Újezda. Tito noví obyvatelé často s celými rodinami hledali místo pro lepší podmínky k hospodaření. Panský dvůr, který byl již v této době značně zmenšený a neměl takovou váženost a vliv jako dříve, byl až do zániku dvora pronajímán. Postupným prodáváním panské půdy se rozšiřovaly stávající usedlosti a další nové vznikaly. Doubravka vstoupila do další epochy svého vývoje nejen právně dekretem císaře Josefa, ale fakticky i svým nebývalým rozvojem.

Období počátku 19. století je pro Evropu, habsburskou monarchii nevyjímaje, obdobím zmatků, válek, revolucí a reforem. Inflace otrásla finančním systémem, měna se dostala do krize a musela být vícekrát reformována¹⁹. Statkářská oblast v Doubravce byla ovšem tímto vývojem dotčena minimálně. Sedláci a chalupníci nebyli odkázáni na pevně stanovené mzdy a své zboží mohli jednoduše zdrazit. Hospodářská situace se zde naopak poměrně zlepšovala. Statky založené za raabizace, obhospodařovány již druhou nebo i třetí generací, vzkvétaly a vzhledem k jejich poměrně malému stáří nemuselo docházet k přestavbám, na rozdíl od mnoha ostatních vsí v okolí a statky si tak dále zachovávaly styl a kouzlo venkovského stylu, ve kterém byly postaveny. Nový systém hospodaření a zemědělské technologie přispěl i na Doubravce k obratu od pěstování obilovin spíše k chovu dobytka a pěstování píce. Důležitost si zde po dlouhou dobu udržoval chov ovcí. Začalo být upouštěno od monokulturního zemědělství a na scénu nastoupily plodiny jako například brambory.

¹⁹ Roku 1811 došlo v Rakousku ke státnímu bankrotu v důsledku napoleonských válek. Následovala měnová reforma.

Revoluční rok 1848 ve svém měsíci září přinesl v habsburské monarchii zrušení poddanství a roboty. Vrchnostenské úřady byly zrušeny a bývalí poddaní se nyní stali svobodnými občany. Obec Doubravka se stejně jako všechny ostatní obce podle zákona z roku 1850 stala svobodnou s vlastní samosprávou ve formě obecního zastupitelstva, voleného samotnými obyvateli, a z obecní rady. Obec měla později podle zákona z roku 1864 rozsáhlý obor působnosti. Vedle ochrany osob a majetku spravovala obecní finanční hospodářství, péči o místní školství a chudinství a polní, stavební a požární policii.²⁰

3.2 Zprůmyslnění obce

Dosavadní, sice v posledních desetiletích značně rozšířené, ale stále poměrně malé Doubravce nastala další doba změn. Po celou dobu své existence se jednalo o obec výhradně zemědělskou. S postupným rozvojem průmyslové revoluce ze světa do Čech a z měst na venkov se i do poměrně zapadlé vsi na severovýchod od Plzně dostává průmysl. Na pravém břehu řeky Úslavy při zemské silnici, spojující Plzeň s Rokycany a Prahou, nechal roku 1802 plzeňský měšťan, Matěj Kestler, postavit mědikovecký hamr. Ten byl již o několik let později zakoupen a následně rozšířen Františkem Maschauerem, též plzeňským měšťanem. Ten tento hamr rozšířil o hamr železný na výrobu zbraní, srpů, kos, plechu a drátů. Jednalo se tedy o malý průmyslový podnik, produkující rozličné kovové zboží. Během 19. století se zde pak vystřídal více majitelů. Doubravecký hamr je spjat s osudy rodiny známého českého malíře Václava Brožíka. Jeho otec, Josef Brožík, v doubraveckém hamru jeden čas pracoval. Vzhledem k zaměření hamru na výrobu lopat, býval v druhé polovině 19. století nazýván lopatárnou. Tento název je mezi Plzeňany známý dodnes. Lopatárna ročně vyprodukovala až 15 000 kusů lopat, které se vedle Plzně prodávaly i v Praze. Pracovali zde stabilně 4 dělníci. Vedle výroby byla také cílem výletů a akcí mnoha spolků, nejvíce plzeňského Sokola. V pozdější době zde byly vyráběny i zbraně. Efektivnější výroba v moderních kovárnách na sklonku 19. století bylo něco, čemu doubravecký hamr nemohl konkurovat. S počátkem dvacátého století už hamr nepracoval. Obě budovy hamru, jak starší měděný, tak mladší železný, byly zbořeny, náhon částečně

²⁰ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 37 n.

zasypán a stát zůstala pouze obytná budova.²¹ Dodnes se název „Lopatárna“ používá pro sportovní areál na pravém břehu řeky Úslavy u Husova parku.

Právě na Doubravce stála podle všeho první plzeňská tkalcovna. Jednalo se o Simonovu tkalcovnu. Ta stála za mostem na levém břehu řeky Úslavy od roku 1885. Německý název podniku zněl „*Mechanische Weberei, Färberei und Apretur Ig. Simon Doubravka bei Pilsen*“, tedy v překladu „Mechanická tkalcovna, barvírna a úpravna tkanin Ignáce Simona v Doubravce u Plzně“. V době největšího rozkvětu na počátku 20. století tato tkalcovna zaměstnávala přes sto dělníků. Nedaleko od tkalcovny stála při Doubravecké ulici jediná plzeňská sklárna, založena roku 1880 podnikatelem J. Jeikalem. Sklárna vyráběla duté sklo všeho druhu.²²

Nutno je též zmínit dnes již zaniklý papírenský mlýn v Doubravce. Jeho existenci dnes připomíná pouze název ulice „U Papírenského mlýna“. Mlýn se nacházel na pravém břehu řeky Úslavy, dnes v místech sevřených z jedné strany Těšínskou ulicí, z druhé pak železniční tratí. Počátky mlýna nejsou přesně známy, předpokládejme ale, že jsou spjaté s výrobou papíru v Plzni v polovině 17. století.²³ Zakladatelkou doubravecké papírny byla vdova Dorota Veselá, jež prodala původní, nejspíše již zmenšenou a méně významnou papírnu při plzeňských hradbách. Z roku 1662 pak máme první dochovanou zmínku uvádějící konkrétní datum, kdy už papírna jistě fungovala. Toho roku ji Dorota z existenčních důvodů musela prodat městu, které ji následně pronajímalo. V budově papírny fungovala i prachárna. V průběhu 18. století se pak ve zdejší papírně vystřídalo několik více či méně úspěšných nájemníků. Zdá se ovšem, že papírna na Úslavě nebyla příliš dobře vybavena a kvalita papíru nebyla vysoká. V polovině 18. století došlo k zániku papírenského provozu, ale budovu si město ponechalo a upravilo ji na mlýn, který dále pronajímalo. Krátce poté přestala pracovat i prachárna. Tento mlýn o třech kolech se dočkal vzestupu během 19. století, kdy jej vlastnila rodina Moserů. Mlela se zde pšenice, žito i ječmen. Pracovali zde dva dělníci a další pomocníci a čeládka. S počátkem 20. století přešel mlýn do vlastnictví Měšťanského pivovaru, který zde zřídil malou vodní elektrárnu. Definitivní zánik Papírnického mlýna znamenal až ničivý

²¹ HAJŠMAN, Jan. Lopatárna – měšťanský hamr. In: *Příběhy plzeňských domů I.* s. 106 - 119

²² HAJŠMAN, SOKOL, Kudy se z Prahy do Plzně chodilo. In: *Toulky zaniklou Plzní.* s. 32n

²³ Nejedná se ovšem o první papírnu v Plzni. Ta se nacházela pod hradbami města Plzně na náhonu, spojeném s dalším náhonem – Mlýnskou strouhou (HAJŠMAN, SOKOL. Papírnický mlýn. In: *Toulky zaniklou Plzní.* s. 81)

nálet koncem druhé světové války v dubnu 1945. Dostal přímý zásah, což znamenalo úplný konec jeho provozu, který již nebyl obnoven ani po válce.²⁴

Vedle rozvíjejícího se zdejšího průmyslu šlo také o souvislost se zprůmyslněním Plzně, kde rostly průmyslové podniky jako například Škodovy závody, železniční dílny, pivovar, papírna a další.²⁵

3.3 Populační nárůst v Doubravce

Rozvoj průmyslu pokračoval dále v průběhu celé druhé poloviny devatenáctého století a s ním samozřejmě souvisel i příliv obyvatelstva a územní rozšiřování obce. Ještě roku 1848 čítala Doubravka 288 obyvatel a 47 domů což je v porovnání s údaji z počátku 19. století poměrně zanedbatelný příbytek. Tato čísla začala ale v následujících desetiletích poměrně rychle stoupat. Počet obyvatel stabilně vzrůstal každých 10 let o 40 až 130%. Ještě v roce 1870 žilo v Doubravce „pouhých“ 344 obyvatel. O 12 let později roku 1882 už jich bylo 545 a v roce 1890 již dokonce 933. Z tohoto roku máme poprvé také údaj, že vedle 933 českých obyvatel se zde nacházelo i 9 německých. Právě Němců zde ale bude výrazněji přibývat až v době po první světové válce.²⁶

S rapidním nárůstem obyvatelstva se postupně dostavil problém nedostatku bytů, jelikož vedle zdejších dělníků se sem stěhovali i dělníci z plzeňských továren, neboť život ve městě byl výrazně nákladnější než na vesnici a dopravní spojení Doubravky s městem zajišťovala státní silnice Plzeň – Praha, po které od roku 1833 jezdil dostavník. Ten byl později v letech 1862 nahrazen železnicí.²⁷ Dělníci a zaměstnanci ale přesto chodili do Plzně převážně pěšky nebo jezdili na povozech místních rolníků. Teprve později mohli využívat vlakovou dopravu z doubravecké zastávky.

²⁴ HAJŠMAN, SOKOL. Papírnický mlýn. In: *Toulky zaniklou Plzní*. s. 81 – 90

²⁵ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 37 n.

²⁶ Archiv města Plzně, fond Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Pamětní kniha obce Doubravky*, inv. č. 75, uložení 6a10, s. 76 (dále fond jako AMP, Doubravka)

²⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 38

3.4 První možnost spojení Doubravky s městem Plzní

Právě Plzeň, jež se v 19. století též těšila značnému rozvoji, získala zájem na Doubravce a jejím katastru. Hledala možnost postavit zde jatky a seřaďovací nádraží.²⁸ Za tkalcovnou na levém břehu řeky Úslavy, se nacházelo rozhraní mezi doubraveckým a plzeňským katastrem. Vhledem ale k nezastavěné ploše se jednalo pro město o velmi vhodné a lukrativní místo. V roce 1896 proto Plzeň žádala „vykatastrování“²⁹ pozemku obce Doubravky o výměře lehce přes 452 čtverečních sáhů. 17. 2. 1899 se proto jednalo o možnosti změny hranic doubravecké obce. Doubravecké obecní zastupitelstvo na tuto možnost přistoupilo, ovšem si ve svém usnesení kladlo takové podmínky, že město nebylo s to na ně přistoupit a to především z finančního hlediska. Když ještě téměř rok poté, v prosinci 1899, neměla Doubravka od obecního zastupitelstva Plzně odpověď na návrh smlouvy, označilo Obecní zastupitelstvo v Doubravce změnu katastrálních hranic za záhubnou a zrušilo své usnesení z února 1899, kterým byl dán souhlas ke změně hranic obce. První jednání tedy skončilo neúspěchem a mezi obcemi Plzní a Doubravkou, alespoň jak to její obecní zastupitelstvo popsalo, vznikl nepříjemný rozkol. Hned v lednu 1900 bylo jednání s Plzní obnoveno, a sice na přání okresního místostarosty Josefa Skardy.³⁰ Tentokrát s tím rozdílem, že okresní místostarosta požadoval, zdali by se spor o změně katastrálních hranic nedal vyrovnat návrhem na sloučení Doubravky s Plzní. Doubravka na své schůzi z 26. 1. 1900 vyslovuje ochotu projevit dobrou vůli a vstoupit do nového jednání. *Zastupitelstvo Doubravecké není proti smírnému vyřízení cestou sloučení obou obcí v jednu, pakli stejné přání chovat bude obecní zastupitelstvo Plzeňské.* Zde se tedy samotná doubravecká obec poprvé vyslovuje pro možnost splnutí s městem Plzní. Už tehdy nejspíše uvažovala nad možností lepšího rozvoje v rámci města. Její podmínky byly ovšem pro město Plzeň především z finančního hlediska opět neschůdné. Okresní výbor proto nakonec toto usnesení zrušil a udělil obci Plzni povolení k užívání a obývání jatek. Proti tomu se doubravecké obecní zastupitelstvo prudce ohradilo a požadovalo právní cestu. Nakonec přece jen došlo k smírnému řešení. Obec Doubravka povolila Plzni, aby využívala budovu jatek na doubraveckém pozemku. Vyslovila se, že nebude v této záležitosti

²⁸ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. Douša Jaroslav, Úvod.

²⁹ Pramen s takovým pojmenováním pracuje. Rozumějme jako změnu hranic katastru obcí.

³⁰ Popř. Škardy. Pramen jméno uvádí v obou variantách, vždy jinak.

požadovat žádného vlivu, stejně tak na sebe nehodlá brát žádné závazky ani povinnosti. Nárokuje si ale v jatkách jakožto na svém území vybírat pivní dávku s tím, že ... *ze strany Plzeňské námitek se činiti se nebude*. Je ochotna přiznat ještě další podmínky, ale nesouhlasí s tím se změnou hranic a požaduje jejich zachování. Velmi striktně a nevybíravě tedy vystupovala Doubravka vůči Plzni.³¹ Možná ne neprávem, byla v povědomí plzeňských zapsána jako obec žebráků a vydřiduchů.

Postupným jednáním došlo nakonec k vykatastrování pozemku pro jatky až roku 1905. Celá záležitost byla uzavřena roku 1911, kdy zemský výbor svým rozhodnutím povolil vykatastrovat území o výměře 154,5 čtverečních sáhů pouze pro území jatek a seřaďovacího a topírenského nádraží. Obec plzeňská měla Doubravce zaplatit náhradu a převzít část pasiv doubravecké obce připadající na toto území.³² Možnost sloučení však v této době již otevřena nebyla.

3.5 Vstup do 20. století

Přelom 19. a 20 století byl pro Doubravku dobou pokračujícího přílivu obyvatel a s ním spojeným rozvojem zástavby. Původní stará veská obec postupně zaniká a vznikají nové činžovní domy nebo domy rodinné se zahrádkou, tvořící nové čtvrti. Staví je buďto soukromníci nebo stavitelská družstva. Novými usedlíky byli především dělníci plzeňských závodů, Škodovky, železniční zaměstnanci, pivovarští a další. Roku 1910 se ustavilo Družstvo pro stavby rodinných a dělnických domků v Doubravce. Hned téhož roku koupilo stavební pozemek mezi doubravecko-lobezskou silnicí (dnes Masarykova třída) a Špitálským lesem. Pozemek rozdělilo na 6 bloků, kde v březnu 1911 započalo se stavbou domků. Do konce roku jich bylo 46 dokončeno. Jednalo se převážně o domky přízemní, ojediněle jednopatrové, které měly zahrádku. Každý byl zčásti podsklepen a vždy 2 měly společnou studnu. V každém domě byly buď dva menší, nebo jeden větší byt. K bytům připadala spíž, půda, sklep a zděný chlívek pro drůbež a menší dobytek. Nájem v Doubravce se pohyboval od 100 do 180 K³³ podle velikosti bytu, což

³¹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Protokolní kniha obecního zastupitelstva*, inv. č. 1, uložení 8b74

³² PIK, Luděk. *Sloučení města Plzně s obcemi sousedními*. s. 3

³³ Koruna- korunová měna u nás zavedená od roku 1892

bylo o něco málo levnější než v té době budované kolonii na Slovanech. Stavění ovšem neustávalo ani nadále, neboť v průběhu dalších desetiletí příliv obyvatelstva neubýval.³⁴

Právě v prvních desetiletích 20. století se přírůstek obyvatelstva ještě znásobil. Jestliže jsme v roce 1890 uváděli počet obyvatel 933, v roce 1900 se Doubravka mohla pyšnit 2402 obyvateli. Prakticky se jednalo pouze o katolíky, evangelík není uveden žádný, Židů 6. O deset let později zde žilo již 3947 lidí, z toho 16 Němců.³⁵

S rostoucím počtem obyvatel z řad dělníků, řemeslníků a drobných živnostníků se postupně nejen v Doubravce, ale i v ostatních přilehlých obcích Plzně, měnila hospodářská, sociální ale i ideová a politická struktura. To podtrhl fakt, že roku 1907 se v Rakousko-Uhersku poprvé uvedlo do praxe všeobecné hlasovací právo pro muže, které vystřídalo dosavadní volební právo podle jednotlivých kurií dle majetku. Co se týče politického života Plzně, se kterou bylo doubravecké obyvatelstvo stále více v kontaktu, přely se zde dvě tendence. Jednou byla snaha měšťanských stran rozbít stále sílící a sjednocující se dělnické hnutí, a to nejen prostřednictvím propagace národních sociálů, ale i vytváření nových společných politických bloků. Druhou pak pravicové směry a umírněné křídlo v rámci silně podporované sociálně demokratické strany. Jádrem této více pravicově smýšlející skupiny tvořili Gustav Habrman, Luděk Pik a Antonín Remeš, kteří šířili svůj vliv nejen skrz sociálně demokratický list *Nová doba*, ale těšili se i podpory jejich spolupracovníka, pozdějšího prezidenta republiky T. G. Masaryka. Ve volbách do říšské rady v květnu roku 1907 se sociální demokracie v plzeňském kraji těšila z vítězství. Získala celkem 52,7% hlasů. Právě nejbližší okresy, Doubravku nevyjímaje, ze kterých dojíždělo mnoho dělníků denně do práce v plzeňských závodech, se podílely na tomto úspěchu sociální demokracie. V samotném městě zůstala však sociální demokracie až do roku 1919 v menšině.³⁶

Na Doubravce bohatí sedláci, kteří měli již v poměru ke zbytku doubraveckého obyvatelstva malé zastoupení, ztratili svůj vliv, jenž byl po dlouhá léta zásadní. Otěže převzali dělníci se svými středisky. Nejen s politickým, ale i kulturním a společenským

³⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s. 38

³⁵ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Pamětní kniha obce Doubravky*, inv. č. 75, uložení 6a10, s. 76

³⁶ UNGERMAN, Zdeněk. Dozrávání předchozího půlstoletí 1900 – 1914. In: *Dějiny Plzně II.* . s. 185 - 192

životem byl rovněž spojen vznik tělovýchovných spolků. Změnou prošlo i zdejší školství. Již roku 1850 byla škola u sv. Jiří nedostačující, navíc byl problém se stálým rizikem záplav, a proto byla postavena nová budova ve Hřbitovní ulici. Další budova byla přistavěna roku 1902. Měšťanské školy se děti v Doubravce dočkaly až v roce 1919. Do té doby musely doubravecké děti, pokud chtěly navštěvovat měšťanskou školu, chodit do Plzně. (více v kapitole 5.9, věnující se školám)

Venkovský život v Doubravce oživovaly zdejší lidové slavnosti a zábavy. Neděli po sv. Jiří se zde tradičně konala pouť před místním kostelíkem sv. Jiří. Tato pouť měla svou tradici již od osmnáctého století. Na prostranství se scházeli lidé z Doubravky a přifařených obcí Božkova, Lobež, Bukovce, Sence, ale i jiných oblastí. S jednou takovou poutí je spjaté vyprávění, dle něhož zde jeden dominikán sugestivně hovořil o hrůzách pekelných. Když vystrašený dav zaslechl výkřik: „Čert, Čert je tady“, v panice se hnál ven z kostela. Jedna žena při tom byla dokonce ušlapána. Paniku způsobil pouze zvědavý kozel, který utekl hrobníkovi z chléva a dostal se až k vystrašeným posluchačům.³⁷ Vedle bohoslužeb a požehnání byl již tehdy zájem návštěvníků, a to zejména těch nejmenších, soustředěn na různé pouťové kolotoče, houpáčky, střelnice a různá vystoupení cirkusů a podobně. Postupně pouť ztrácela svůj religiózní charakter a stávala se z ní zábava převážně pro děti a mládež. Dnes je známá po celém plzeňském okrese jako místo plné muziky, obchodů, barev a hlavně atrakcí nejrozličnějších rozměrů, pohybů a rychlostí. Vedle poutí sloužily jako příležitost k setkání příbuzných a známých posvícení. I ta zakrátko ztratila svůj náboženský charakter a byla vnímána spíše jako příležitost k jídlu a pití. Obyčejně se k obědu pekla husa a bývaly koláče. Odpoledne a večer se v hostincích konaly muziky a tancovalo se až do rána. V Doubravce bývaly slavné muziky, jako například dvakrát do roka takzvaná selská muzika, při níž hudebníci hráli na dudy, klarinet a housle. Takové zábavy jako poutě a posvícení přispívaly i k splynutí starousedlíků a nově příchozích obyvatel. S rostoucí rozlohou a obyvateli obce přibývalo v Doubravce i obchodů, malých obchůdků, hokynářství, hospůdek a výčepů.³⁸

³⁷ HALÍK, J. Poutě u sv. Jiří v Doubravce. *Český Deník*, 28. 4. 1940, s. 4.

³⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 36 nn.

3.5.1 Zřízení ústředního hřbitova v Doubravce

S přibývajícím obyvatelstvem města i okolních vsí se brzy ukázala být nedostatečná kapacita hřbitovů u sv. Mikuláše a u Věch Svatých v Plzni. Město tedy zamýšlelo postavit ústřední hřbitov na pozemcích Doubravky při cestě do Rokycan a na Prahu. Bylo zahájeno několikaleté, z počátku neúspěšné, jednání ze strany Plzně, kdy doubravecké obecní zastupitelstvo bylo proti zřízení centrálního hřbitova na svém území. V roce 1894 dokonce pomýšlelo na právníka, který by obec v tomto ohledu hájil. Nakonec byla ale v této otázce Doubravka prozíravější a pouze se ohradila, že pokud by se na pozemcích v souvislosti se stavbou hřbitova stala nějaká škoda, je Plzeň povinná se zavázat Doubravku odškodnit.³⁹ Následně byla tedy zahájena stavba ústředního hřbitova východně za městem u cesty na Prahu v blízkosti vsi Doubravky. Tento ústřední hřbitov byl koncem roku 1901 vysvěcen a od roku 1902 se zde začalo pohřbívat.⁴⁰ S výstavbou hřbitova byla dle návrhu architekta Josefa Farkače postavena kaple sv. Václava. Tato stavba centrálního osmibokého půdorysu, jež je pojata jako tradiční pohřební kaple, vychází z románské a renesanční architektury a dokončena byla roku 1900.⁴¹ Dodnes zde stojí a můžeme ji vidět z Rokycanské ulice. Pro doubravecké byl však místem odpočinku až do sloučení s městem Plzní hřbitov při kostele sv. Jiří.

Jen několik málo let po začátku fungování ústředního hřbitova bylo nasnadě rozšíření a zajištění sociálního zázemí pro hřbitovní pracovníky. Purkmistrovský úřad města Plzně proto požádal obecní úřad v Doubravce o povolení k přístavbě domku zahradníka a též přístavění „záchoda“ a žumpy. Ve zprávě píše o ústředním hřbitově královského města Plzně v Doubravce. Ve výsledku Plzeň skutečně provedla přístavbu obývacího a kancelářského stavení v letech 1910 a 1911 podle schválení obce Doubravky.⁴² Výrazné rozšíření čekal hřbitov v posledním roce války 1918. Tenkrát se na odkoupených pozemcích (některé pozemky byly odkoupeny již na závěru 19. století ještě před samotným zřízením hřbitova) rozrostly další prostory pro pohřbívání a byly vytvořeny

³⁹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Protokolní kniha obecního zastupitelstva*, inv. č. 1, uložení 8b74

⁴⁰ Archiv města Plzně, fond Archiv města Plzeň - Registratura městské rady. *Ústřední hřbitov*. Inv. č. 20426, sign. 28/VI/90, karton 1145 (dále fond jako AMP, Plzeň)

⁴¹ HAJŠMAN, Jan: *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ...: Doubravka, Lobzy, Letná, Újezd, Bukovec a Červený Hrádek* s. 112

⁴² AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Přístavba ústředního hřbitova*. inv. č. 162, kart. 1353

velké odvodňovací stoky. Bylo ale třeba upravit silnice a cesty vedoucí těmito pozemky do Hrádku, Kyšic a Rokycan. Dnes je tedy hlavní tah na Prahu veden jižně za hřbitovní zdí. Právě stavba této zděné hradby byla konzultována Doubravkou s městem Plzní již několik let.⁴³ Příběh hřbitova se stále měnil a po mnohá léta se ještě mnohokrát přistavoval až do dnešní podoby. Doubravka s městem až do poloviny dvacátých let dvacátého století konzultovala další možnou zástavbu a koupě pozemků a stavby na hřbitově. Významnou přestavbou a dalším rozšířením procházel hřbitov v době první republiky a dnes tvoří velký komplex shromažďující zesnulé z celé Plzně ale i blízkého okolí.

3.6 Doubravka v době 1. světové války

Počátek 20. století byl pro Doubravku časem rozmachu, jakožto vsi, která se pro mnoho lidí stala místem pro lepší život. Ovšem tato z určitého pohledu až neoprávněně idylická doba nevydržela dlouho. Krutý zásah do chodu života lidí a celé společnosti zasadila světová válka započatá v létě 1914.

3.6.1 Situace v Plzni

Během válečných let 1914 – 1918 se Plzeň stala důležitým střediskem válečného průmyslu. Významné průmyslové podniky byly postaveny pod přímý vojenský dohled a pracovaly ve zvláštním režimu. Dělníci těchto podniků nesměli být povoláváni na frontu, podléhali ale vojenským zákonům.⁴⁴ Brzy v Plzni došlo k velké koncentraci dělnictva. Do průmyslových závodů, zejména pak do významné zbrojnice monarchie – Škodovky, bylo přikázáno tisíce dělníků nejen české národnosti. Hojně zde byli zastoupeni i Maďaři a Němci. V těchto letech tedy přibýlo nejen ve městě Plzni ale i v nejbližším okolí desetitisíce nových obyvatel.⁴⁵ Ti byli sužováni válečnými útrapami, mezi hlavní problém patřilo nedostatečné zásobování města a vysoké ceny potravin. Velmi se během válečných let v Plzni rozrostl černý trh. Například cena masa, sádla a uzenin se během válečných let až zdesetinásobila. Situace byla opravdu nelehká, na

⁴³ AMP, Plzeň- Registratura městské rady. *Rozšíření ústředního hřbitova*, Inv. č. 20426, sign. 28/VI/90, karton 1145

⁴⁴ *Dějiny města Plzně*. sv. 2. s. 258

⁴⁵ UNGERMAN, Zdeněk. Válečná zkouška na cestě k státní samostatnosti 1914-1918. In: *Dějiny Plzně II.* s 226 - 244

celou Doubravku například v květnu 1917 připadalo v prodeji subvenčního masa 300 kg v živé váze. Velmi neblahá byla i bytová situace, která vyústila v enormní zvyšování nájmů.⁴⁶ Nízké mzdy, vysoké ceny potravin a nájmů, nemoci a úmrtnost brzy vyústily ve stížnosti, stávky a demonstrace pracujících. Atmosféra a události ve městě Plzni měly samozřejmě velký vliv na atmosféru, náladu, smýšlení, ale v neposlední řadě i ekonomickou situaci a životní úroveň na Doubravce, jelikož nemalá část doubraveckých obyvatel pracovala v plzeňských podnicích. Doubravka tedy s městem prožívala všechny tragické události války.

Dělníci začali brzy pociťovat odpor vůči vojenským předpisům. Ten se zanedlouho začal projevovat stávkami za zvýšení mezd a dalších sociálních požadavků. Mezi dělníky ve Škodovce se v druhé polovině válečných let vedle boje třídního rozrostl i boj národně osvobozenecký, jenž se již v roce 1917 projevil různými sabotážemi. Pocity dělnické solidarity se naplno rozhořely po příchodu zpráv o únorové revoluci v Rusku. Tyto zprávy o pádu carismu přinášela dělníkům především sociálně demokratická Nová doba, jejíž redakce poměrně nápadně podporovala protiválečné a protirakouské nálady v širších vrstvách obyvatelstva. Tento vývoj roznítala i neblahá událost z 25. května 1917, kdy došlo k výbuchu v muniční továrně na území pokusné střelnice Škodovky u Bolevce. Zemřelo zde přes 200 lidí a mnoho dalších bylo zraněno. Při tomto incidentu přišli o život i čtyři pracovníci z Doubravky – 2 muži a 4 ženy, z nich nejmladší bylo 15 let. Téměř každá větší obec v okolí Plzně ztratila při tomto incidentu nějakého svého obyvatele.⁴⁷ Vyšetřující komise nezjistila příčiny nebo je alespoň jako nezjištěné prezentovala. Následovala pak obrovská dělnická demonstrace před okresním hejtmanstvím a ostré výstupy proti válce, dále stávky a požadavky svobody shromažďování, svobody tisku a slova, požadavek vysvobození z rakouské poroby a uzavření míru. Taková atmosféra a aktivita se udržela v období celého léta 1917. 13. srpna vypukla další bouře. Ten den měly být vydávány omezené dávky chleba, avšak chléb nebyl a lidé zareagovali mocným útokem na obchody a skladiště. Policie jejich postup nebyla schopna zastavit, na Dominikánském náměstí byla při střelbě do demonstrantů usmrcena 19letá dívka. Toto byla pro okresní hejtmanství poslední kapka. Hned druhého dne 14. srpna bylo vyhlášeno stanné právo pro Plzeň, Skvrňany a Lobzy.

⁴⁶ ŠTUKSA, Václav. *Plzeň 1917*

⁴⁷ NEDVĚD, Antonín. *Katastrofa v Bolevci 25. května 1917.* s. 22 nn

Toto stanné právo bylo 16. srpna rozšířeno i na Doubravku, Doudlevce a Třemošnou. Srpnové události si vyžádaly vysoké škody, je to ovšem období vrcholu lidového protiválečného hnutí.

Další citlivá událost, která zanechala silné emoční ohlasy i na Doubravce se stala 21. června 1918. Toho dne obyvatelé v Koterovské ulici v Plzni neoprávněně rozebrali chléb určený plzeňské posádce. Poručík Oskar Wirfl dal povel k palbě, jíž bylo zabito 6 lidí, z toho 5 dětí ve věku od deseti do čtrnácti let. Střelba do dětí vzbudila nevídaný hněv válkou vyčerpaných pracujících a poručík Wirfl byl za tento čin žalován vojenským prokurátorem, k soudu ale nakonec nedošlo a poručík byl přeložen do Uher.

Posupně se vedle požadavku na ukončení války i v Plzni začaly objevovat snahy o národní samostatnost. Aktivně se v této otázce mezi prvními začali angažovat sociální demokraté v čele s Gustavem Habrmanem a Luděkem Pikem. Vlny demonstrací proti válce a boj za samostatný československý stát byly téměř nepřetržitě na denním pořádku až do konce války. Novou „šťávou“ byla pro dělníky na přelomu let 1917 a 1918 zpráva o Velké říjnové socialistické revoluci, stejně tak jako několik kopií textu *Tříkrálové deklarace*, které od ledna 1918 tajně kolovaly mezi obyvatelstvem. V této události viděly vzor a příležitost k ukončení války především ty společenské vrstvy, na které válka doléhala nejtěživěji. Stále více se ale demonstrace měnily v politické. Ty vyvrcholily v létě 1918. Závěr války a říjen 1918 byl v Plzni již poměrně klidný. Převažovaly oslavy konce válečného konfliktu a lidové manifestace ironicky vyjadřující smutek nad koncem Rakouska.⁴⁸ Dne 27. října byl na základě dohody mezi státoprávními a sociálními demokraty vytvořen přípravný národní výbor v čele se starostou města, Matoušem Mandlem. O den později proběhl v Plzni očekávaný politický převrat.⁴⁹

3.6.2 Události a změny v Doubravce v době Velké války

Jak jsme již zmínili výše, ani Doubravce se válečné útrapy nevyhnuly a i zde si válka vyžádala nejen lidské oběti a mnoho poničených lidských duší. Jedním z příkladů, jak vojenské zájmy odsunuly na druhou kolej materiální a společenské zázemí obce, si

⁴⁸ UNGERMAN, Zdeněk. Válečná zkouška na cestě k státní samostatnosti 1914-1918. In: *Dějiny Plzně II.* . s 226 - 244.

⁴⁹ *Dějiny města Plzně. sv 2. s. 274n.*

můžeme udělat ze stavu nové doubravecké školy, jež byla od jara 1915 do konce října 1918 obsazena vojenskou posádkou, která zde byla ubytována. Krátce po vyhlášení války bylo v budovách obou doubraveckých škol ubytováno vojsko zeměbraneckého pluku č. 7 z Plzně, na jaře jej pak vystřídal polní dělostřelecký pluk č. 41 ze Solnohrad, jenž zde byl ubytován až do přelomového října 1918. Právě nová budova školy byla hlavním místem pro výuku doubraveckých dětí a byla, na rozdíl od budovy staré školy, obsazena vojskem nepřetržitě přes celé období války. Obsahovala 11 učeben, 1 tělocvičnu a 4 kabinety. Starší školní budova měly k dispozici jen 4 učebny a 2 kabinety a byla mimo jiné používána pro obecní úřadovnu. Přesto, že se obec ve své zprávě vyjadřuje, že si na školní budově velmi zakládala, a dávala si záležet na tom, aby měla budova co možná nejvzornější úpravu a vojsku k ubytování byla dána v tom nejlepším stavu, nebylo jí to příliš platné. A to i přesto, že všechny svůj majetek pečlivě uschovala na půdu tak, aby nedošlo k jeho poškození. Ke konci války byl stav školy úplně jiný. Vojsko si podle všeho vyhradilo přístup na půdu, kde byl uložen prakticky veškerý majetek. Ten používáním poškodilo. Vojáci podle záznamu školy s půdy snášeli a následně používali věci, které tam škola před obsazením uschovala. Zapříčinili tak škody jako rozštípané tabule, rozbitá okna, ztracené věšáky na šaty nebo odřené dveře a zdi. Jednu školní skříň si vojsko dle zprávy dokonce odvezlo. Dvě podia před tabulemi byla spálena a dalších 11 poškozeno. Jak řídící učitel Karel Skřivan za školu popsal v dopise do Prahy, mnoho lavic bylo po válce nalezeno rozštípano nebo odřeno. Celkově to tedy vypadá, že se škola za pouhé 4 roky změnila k nepoznání a byla ve velmi žalostném stavu, pro výuku prakticky nepoužitelná. Bylo třeba nejen sehnat nové pomůcky a nábytek, ale provést celkovou rekonstrukci zahrnující opravu omítek, úplné vymalování, opravu elektrického vedení a tak dále. V menší míře bylo třeba rekonstruovat i menší, starou školní budovu, ve které byla vojska ubytována jen občasně. Škola ve své zprávě odhadla škodu na 2000 korun a přidává si odhad škody ve školní knihovně na 800 korun a žádá poskytnutí úhrady. Ovšem, dostala se jí odpověď vsutku negativní.⁵⁰ *Zemská správa politická v Praze výnosem ze dne 2. září 1920, čís. 86. 151 nařídila, by Vám byla Vaše přihláška válečných škod vrácena bez dalšího jednání, ježto spadá dle výnosu ministerstva vnitra ... pod pojem škod nepřímých, jež*

⁵⁰ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Spisy o škodách způsobených za války vojskem v nové škole*. inv. č. 164, kart. 1353

*sice povstaly válečným stavem, při nichž však nelze prokázati příčinou souvislost s určitými válečnými podniky...*⁵¹ Je nutné si ještě jednou uvědomit, jak ránu nejen pro doubravecké obyvatele, ale především pro zastupitelstvo poškození školy mělo. Vždyť právě výstavba nové školy byla jedním z hlavních cílů na přelomu staletí 19. a 20. Vystavět novou školu a náležitě ji zařídit stálo obec nemálo financí, musela si i poměrně dost půjčit. Nyní jí nezbývalo, než školní budovu postupně opravit a uvést do pořádku ze svého. Výuka dětí byla tedy v Doubravce ve válečných letech silně omezena, ve dvou kratších obdobích se dokonce nevyučovalo vůbec. Na otázku, jež nám vyvstává, kde se tedy děti učily, bychom našli odpověď nejistou. Z části probíhala v omezeném režimu výuka ve „staré škole“.⁵²

Stejně tak jako město Plzeň i Doubravka pociťovala v dobách války tíživou situaci nedostatku bytů. Například Doubravecká tkalcovna č. p. 88 (o níž jsme psali v kapitole 3.2) byla od října 1917 pronajímána rodinám jako dočasné nouzové místo pro bydlení. Ke konci války v létě 1918 byla poté tkalcovna uvedena do původního stavu.⁵³ Přesto už nebyla s to obnovit provoz v plné šíři a roku 1924 byl její provoz zastaven a stroje následně rozprodány. Podobný osud čekal i již zmiňovanou sklárnu, jejíž výroba byla za války zastavena. Roku 1920 byl provoz na poměrně krátkou dobu obnoven, kdy zde následující 4 roky podnikatelé dr. Václav Horák a dr. Ing. Vladimír Škoda vyráběli nádoby z varného skla nahnědlé bary. Po tomto krátkém rozvoji byla ale výroba definitivně ukončena a vedle tkalcovství zaniklo v Doubravce i sklářství. Přípomínkou je dodnes už jen ulice pojmenovaná „Na Sklárně“, v těchto místech.⁵⁴

Je nutné si uvědomit, že během válečných let nebylo jediným zájmem Plzně i okolních vsí zbrojení a demonstrace dělníků. Stále zde v rámci možností pokračovala zástavba, aktivní byl i spolkový život. Doubravka procházela i četnými změnami co se týče pozemků. V době válečné, roku 1917, bylo ukončeno zdejší „staleté“ pohodnictví. Zdejší pohodnice sloužila pro vsi plzeňského panství. Bydlel v ní pohodný, též zvaný drnomistr nebo ras, jenž se staral o zdravotní stav dobytka. Mezi jeho starosti patřilo odklizení a zakopávání uhynulých kusů, odchytávání a utrácení toulavých psů a koček,

⁵¹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Výnos zemské správy politické v Praze*, inv. č. 164, kart. 1353

⁵² WOLLNER, František. Ze školní kroniky Plzně – Doubravky. *Český směr*, 1940, č. 3, s. 3.

⁵³ AMP, Plzeň- Registratura městské rady. Inv. č. 3837, sign. 300/I/j 1913, karton 616

⁵⁴ HAJŠMAN, SOKOL, Kudy se z Prahy do Plzně chodilo. In: *Toulky zaniklou Plzní*. s. 33

pomáhal dokonce plzeňskému katovi při výkonu jeho povolání. Pohodnice stála (a její budova stále stojí) na okraji Doubravky v údolí Újezdského potoka. Plzeň od Doubravky koupila nejen budovu pohodnice ale i koncesi tehdejšího majitele. Je pravdou, že mrchoviště u pohodnice už v posledních letech bývalo přeplněno a pohodnice už jaksi nestačila. Dalším nepříjemným faktem bylo, že se doubravecká pohodnice výsledkem přibývajících zástavby nacházela uprostřed obytných staveb, což bylo pro obyvatele bydlící v nejbližším okolí dosti nepříjemné. Bohužel bylo poukazováno i na nešvary jako prodávání masa nebo sádla pošlých zvířat a podobně. Proto se město rozhodlo pro následující řešení. Byla postavena nová moderní spalovna hned v blízkosti jatek a pohodnictví v Doubravce tak zaniklo. Stará pohodnice byla propachtována.⁵⁵ Její budova byla dále užívána jako menší hospodářský objekt. Vzhledem ke své nevhodné poloze pro stavbu panelových domů, byla v sedmdesátých letech v době výstavby panelového sídliště ušetřena a stojí, i když po mnoha opravách a úpravách, dodnes s orientačním číslem 13 v ulici Za Ovčínem.⁵⁶

I v Doubravce se během let válečných šířily incidenty a společenské nešvary. Obecní vyhlášky reagovaly na případy, jako bylo ničení vybavení železnice, procházející Doubravkou zuřivými dělníky. Doubravečtí byli strašeni vojenským soudem, pokud budou nakupovat na černém trhu nebo odkupovat od vojáků šatstvo a jiné vybavení. Neupokojená byla i situace obživy, vyživovací podpory pro obyvatelstvo byly sice jakž takž dostačující, každopádně byli velmi minimální. Opakovaně se Doubravka potýkala s nedostatkem chleba. O hladomoru v období války z Doubravky zprávy nemáme. O chudobě a v jejím důsledku proviňování se zákonu a obecním a okresním vyhláškám ovšem ano.⁵⁷

Radost a nadšení vyvolaly zprávy o ukončení války a vzniku samostatné republiky šířící se z Prahy do Plzně a z Plzně do Doubravky. Nadšení a opojení brzy vystřídaly všední starosti, hlavně vážnou zásobování, které se projevovalo i v samotné Plzni. Po

⁵⁵ AMP, Plzeň- Registratura městské rady. Inv. č. 1553, sign. 237/I/a 1900, karton 529

⁵⁶ HAJŠMAN, Jan. Pohodnice. In: *Příběhy plzeňských domů I.* s. 152 - 163

⁵⁷ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Vyhlášky 1915.* inv. č. 173. kart 1354

několika měsících se opět rozběhl normální život. Těžké období světové války bylo postupně překonáno.⁵⁸

3.7 Poslední léta samostatné obce

Po světové válce čekalo obec Doubravku posledních 6 let samostatnosti. Tato léta bychom mohli charakterizovat jako pozvolné hojení válečných ran, ale i dalšího růstu a rozvoje obce. Průmysl i obchod se postupně normalizoval a lidé se opět stěhovali za prací do města a okolních vsí. Počátkem dvacátých let se opět rozproudila výstavba. Nebývale vzrostl zájem o stavební podnikání, a to i mezi poměrně nemajetnými vrstvami. Obce v plzeňském okolí opět populačně rostly. Roku 1921 se Doubravka rozprostírala na ploše 501 hektarů a čítala 427 domů. Žilo zde 5065 obyvatel. 4942 bylo Čechů, poměrně výrazný nárůst byl u německých obyvatel – těch bylo 85, dále je uvedeno 38 cizozemců, židé žádní. Je tedy vidět, že se světovou válkou zde přibýlo několik desítek cizinců, kteří byli z velké části za války přikázáni do plzeňských podniků. Co se týče náboženského vyznání, stále si první místo držela římskokatolická církev. K té se hlásilo 2514 obyvatel obce. Prvně zde máme ale údaj o zastoupení evangelické českobratrské církve – k té se hlásilo 116 doubraveckých. Dále pak 106 československého vyznání, 8 izraelského a 16 spadalo pod kategorii jiného vyznání. Celkem zajímavým faktem je, že v této době druhé místo obsadila část obyvatelstva nehlásící se k vyznání žádnému. Takových obyvatel zde bylo 2305.⁵⁹

V této době se obec Doubravka stále více angažovala ve spolkových organizacích podporující příspěvky různé oblasti Plzně a okolí. 3 roky byla členem okresní komise pro ochranu dětí a péči o mládež. Přispívala do Spolku pro záchranu Radyně a Hůrky u Plzně. Byla příznivcem Masarykovy ligy proti tuberkulóze. Přispěla na zřízení pobočného spolku zemského pomocného spolku „červeného kříže“ v Plzni a byla členem jiných pomocných spolků. Můžeme zde tedy vidět, že kontakty s městem Plzní byly stále intenzivnější a v této době již nebyla Doubravka pouhou osadou starající se jen o sebe, ale zdejší obecní zastupitelstvo se aktivně zajímalo a přispívalo na kulturní a

⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 39.

⁵⁹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Pamětní kniha obce Doubravky*, inv. č. 75, uložení 6a10, s. 76

sociální zlepšení v celém plzeňském okrese. Mimo jiné bylo i činným členem Společnosti Národního Muzea v Praze.⁶⁰

S dalším rozvojem se krajní části Plzně stále více přibližovaly krajním hranicím obcí, na některých místech došlo dokonce ke stavebnímu setkání. Opět se staly aktuálními požadavky na spojení obcí s Plzní. Hned roku 1919 se začala vést v tomto směru jednání.⁶¹ Město Plzeň podalo okresní politické správě v Plzni návrh na překatastrování některých pozemků Doubravky a nedalekých Lobez do Plzně a naopak. Proti tomuto návrhu ale Doubravka v létě 1919 protestovala s obavou, že by to pro ni znamenalo katastrofu a raději se vyslovila pro úplné sloučení s městem Plzní. Jak uvedl starosta města Plzně Luděk Pik ve svém návrhu, konkrétně pro Doubravku nahrávaly pro sloučení s městem fakta jako poloha ústředního hřbitova patřícího městu na katastru obce Doubravky, stejně tak plány na zřízení čistírny kanalizačních vod a rozšíření seřaďovacího nádraží, dále vlastnictví lesního majetku a poplužního dvora v Doubravce městem Plzní a v neposlední řadě i nedostatek nejn nutnějších potřeb jako byla kanalizace či zavedení vody do nově postavených čtvrtí rodinných domků.⁶² Tak se po dvaceti letech opět pro Doubravku otevřela možnost sloučení s Plzní. Tentokrát byl ale celý koncept mnohem širší a komplexnější a zahrnoval i další okolní obce plzeňské. Toto jednání bude mít ale opačný výsledek než před dvaceti lety. Doubravka už nebude samostatnou obcí, ale předměstím patřícím k městu Plzni.

⁶⁰ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Členské spolkové legitimace*, inv. č. 181, karton 1354

⁶¹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 40.

⁶² PIK, Luděk. *Sloučení města Plzně s obcemi sousedními*. s. 3 nn.

4. Velká Plzeň

4.1 Město Plzeň a jeho situace po Velké válce

Město Plzeň bylo v poválečných letech charakterizováno značnou koncentrací kovodělného průmyslu a proletariátu. Vedoucí úlohu zde hrála Škodovka, jež významem přesahovala hranice Plzně i celého kraje. V plzeňském závodu koncernu Škoda pracovalo na konci dvacátých let přes 20 000 dělníků. Význam jako zaměstnavatel si zde držely i proslulé plzeňské pivovary, rozsáhlé dílny ČSD, papírna Piette a jiné kovodělné závody. Silně zde byl již z dob předválečných zapuštěný proletářský a socialistický živel.

Krátce po válce v prvních letech čerstvě zformované Československé republiky procházela Plzeň hospodářskou krizí a politickými změnami. Téměř všechny závody omezily výrobu a došlo k masivním vlnám propouštění. Nejhuře na tom byli v tomto ohledu dělníci Škodovky, která se během války orientovala především na zbrojní výrobu a po ukončení války se ocitla bez zakázek. Vedle přechodné nezaměstnanosti související s ukončením zbrojní výroby byli lidé sužováni rostoucími cenami, neutěšená byla také bytová situace. To zapříčinilo projevy nespokojenosti, bouře a požadavky socializace poměrů, které vyvrcholily, stejně jako na mnoha dalších územích republiky, v květnu 1919. Zároveň se zde v této době stále více vyhraňuje postoj politických stran a směrů k socialistickým perspektivám, po nichž volali radikální dělníci. Roste vliv sociálně demokratické levice, v jejímž formování měl úlohu list Pravda, kolem něhož se postupně soustředili nejradikálnější dělníci Plzeňska. V sociální demokracii tedy docházelo k protichůdným stanoviskům mezi příslušníky marxistické levice a umírněným vedením strany. Přesto, že se sociální demokracie již před válkou těšila značnému vlivu mezi obyvatelstvem města a ještě více v okolních obcích, pozice na plzeňské radnici nadále zůstávaly v rukou mladočechů. Ke změně došlo po obecních volbách v červnu 1919 a ve volbách do poslanecké sněmovny v dubnu 1920. V obou případech zvítězili sociální demokraté v patách s národními socialisty. Dosavadní starosta, představitel státoprávní demokracie, Matouš Mandl, byl vystřídán Ludškem

Pikem⁶³, kandidátem ze strany sociální demokracie. Ten byl ovšem představitelem pravicového křídla strany a stavěl se proti snahám o revoluční změny stojící na základech marxismu – leninismu. Plzeňská radnice se tedy dostala do rukou sociálních demokratů, ale umírněně smýšlejících.

Již komunální program plzeňské sociální demokracie z roku 1919 obsahoval mj. výstavbu Plzně jako moderního velkoměsta, odhodlání usilovat o to, aby se plzeňská obec vyvíjela v pokrokovém duchu a stala se pevnou oporou republiky. V plánu byla výstavba družstevních činžovních domů s malými byty, čímž měla být vyřešena dlouho trvající bytová krize. Ta se projevovala, jak starosta L. Pik v prosinci 1921 konstatoval, tím, že četné rodiny bydlely v dřevěných barácích, nouzových kůlnách nebo skladištích a dílnách. Bytová krize se od dob světové války vlekla několik let. Ještě v roce 1923 bylo v Plzni bez bytu 3367 rodin. Dále sociální demokracie požadovala zlepšení v péči o městskou chudinu a sociálně slabé jako například válečné invalidy, vdovy nebo sirotky. Též poukazovala na nutnost zavedení veřejného elektrického osvětlení, zavedení vody do domácností a v úseku školství a kultury zřízení dalších učilišť a škol. Pohřbívání mrtvých mělo být řešeno urychlenou výstavbou krematoria a rozšíření ústředního hřbitova. Vybudovány měly být i městské lázně. Zlepšení se mělo těšit i poštovníctví a železniční doprava. Cílem klubu sociálně demokratické strany bylo vytvoření Velké Plzně spojením tzv. historické Plzně s řadou okolních obcí a její přeměna ve vzornou „západočeskou veleobec“.⁶⁴

4.2 Myšlenka Velké Plzně

Počátkem roku 1919 byla ustavena zvláštní komise pro tzv. Velkou Plzeň jako poradní sbor městského zastupitelstva. Brzy se v této otázce vytvořily dva směry zastávající opačný názor. Jedna část zastupitelstva, opírající se o mínění Plzeňanů, se vyslovila pro

⁶³ Luděk Pik (1876 – 1948). Československý politik a poslanec Říšské rady, později Národního shromáždění ČSR. Aktivní novinář a redaktor Nové doby. Za první světové války se snažil o zlepšení zásobování města potravinami a stal se velmi oblíbeným mezi plzeňským dělnictvem. Zasloužil se o převzetí moci ve městě Národním výborem v říjnu 1918. Starostou města Plzně mezi lety 1919 – 1938. Jeden z hlavních iniciátorů projektu Velké Plzně. Je velmi pozitivně vnímán, co se týče zásluh o rozvoj města. Během nacistické okupace dvakrát zatčen. Po osvobození města Plzně byl Revolučním národním výborem odmítnut a nemohl se zde vrátit ani k politické, ani redaktorské činnosti. (*Luděk Pik: 60 let života: 35 let práce na Plzeňsku*. Dále: Starosta, který se nehodil do doby vlků. In: *100 zajímavostí ze staré Plzně II*. S. 86nn.)

⁶⁴ LAŠTOVKA Vojtěch. Plzeň v době bojů o směr politického vývoje. In: BRICHTA, Vladimír, *Dějiny Plzně*. Sv. 3, *Od roku 1918 do roku 1948*. s. 23 nn.

úplné sloučení Plzně se sousedními obcemi. Hlavním argumentem byla neodvratnost takového spojení, jež je v zájmu jak města, tak i sousedních obcí a pomohlo by to společně řešit hospodářské, technické, komunikační, zdravotní i kulturní zájmy. To vše za vědomí, že z krátkodobého hlediska z takové akce samotnému městu Plzni nepůjde okamžitý prospěch, ale uvolní se podmínky do budoucna, jež je bez připojení obcí nemyslitelné. „*Stanovil by se program pro etapové řešení, společných hospodářských otázek, poněvadž vzhledem ke stávající finanční situaci Plzně mohly by býti veřejné potřeby opatřeny postupně dle sil obce ústřední a dle poměru, v jakém by obce sousední mohly přispěti k potřebám těmto*“⁶⁵.

Část druhá byla opačného názoru a vycházela ze skutečnosti, že obce sousedící s Plzní měly donedávna zemědělský charakter a jsou teprve ve stadiu přerodu v obce hospodářsky smíšené. Představitelé této skupiny byli tedy pro to, ponechat dostatek času, aby tyto obce nejdříve samy vybudovaly svá veřejná zařízení a řádně se připravily ke sloučení s městem. Mezi těmito odpůrci rychlého připojení obcí k Plzni byli zejména zástupci pivovarnictví, obchodních kruhů a některých průmyslových odvětví, kteří se obávali konkurence, jež by mohla být zřízena na katastrech sousedních obcí. Plzeňské pivovary se dokonce dovolávaly státu, aby chránil tradici jejich věhlasného piva a to i ve formě stížností nejvyššímu soudu nebo jednáním na zemském úřadě a ve vládě.⁶⁶

Městské zastupitelstvo tedy od zimy 1919 zamýšlelo učinit potřebné kroky k tomu, aby sousední obce Doudlevice, Škvřany, Bolevec, Doubravka a Lobzy byly sloučeny s městem Plzní. Město vstoupilo v nezávazná jednání se správami těchto obcí. V potaz byl vzat i průběh podobného sloučení v Brně a Olomouci a otázky vytvoření Velké Prahy. V této otázce bylo označeno za zřejmé, že není možné postupovat po vzoru města Prahy, jenž zachovával individualitu dřívějších obcí jako důležitých správních celků s výkonnými a poradními funkcemi. Stejně tak se nesmí postupovat podle zmíněných měst moravských, kde zpočátku nebyly otázky finanční a administrativní řešeny vůbec. V září 1921 podala rada města Plzně okresní politické správě konečný návrh se žádostí na rozhodnutí vlády v tom směru, že výše zmíněné obce a navíc ještě

⁶⁵ PLZÁK, František. *Referát ředitele městských úřadů Františka Plzáka v záležitosti sloučení města Plzně s obcemi sousedními, podaný ve schůzi komise pro „Velkou Plzeň“, konané dne 29. března 1921.* s. 2

⁶⁶ LAŠTOVKA Vojtěch. *Poválečná hospodářská krize.* In: BRICHTA, Vladimír, *Dějiny Plzně. Sv. 3, Od roku 1918 do roku 1948.* s. 47

byl do plánu zahrnut Božkov, slučují se v jednu obec a to i s několika propracovanými zásadami. Veškeré jmění a statky obcí, veškerá práva a závazky, by přešly dnem, kdy sloučení vejde v platnost na novou obec město Plzeň. Město mělo do svých služeb převzít veškeré úředníky a zřizence připojovaných obcí. Návrh též obsahoval přechodné řešení na dobu, než bude zvoleno nové zastupitelstvo obce plzeňské a to ve formě širší a užší správní komise.

Vedle svého usnesení a požadavků podalo město okresní správě i důsledná odůvodnění. Jedním důvodem byla poloha města, které nemělo už příliš možností dalšího rozvoje vzhledem k obklopení sousedními obcemi. ... *některé z nich, jako Doudlevice, Škvřňany nebo Doubravka zasahují jako klíny do území města Plzně a překáží jeho plánovitému rozvoji.*⁶⁷ Právě 3 výše zmíněné obce již v této době prakticky tvořili předměstí Plzně a zástavbou v některých místech s městem tvořili jeden celek. Svou roli v komplikované výstavbě hrál i nerovný terén a území dělené čtyřmi řekami. Vedle řek to byly i dráhy, jež město svíraly, ale též znemožňovaly rozvoj dalších komunikací. Mnohé otázky jako kanalizace, vodovody, komunikace nebo elektrické dráhy by byly brány v úvahu celého nového celku Velké Plzně. Též se L. Pik vyjadřuje k již minulým neúspěšným jednáním o možnosti připojení některých obcí: *Bohužel nedospělo se nikdy k uspokojivému řešení těchto potřeb ... akce zahájené ztroskotaly pro nedostatek porozumění pro zájem společný a pro neshody v rozvržení finančních obětí, které měly být přineseny.*⁶⁸ Poukazuje i na situaci těchto obcí, které s rozvojem průmyslu a přílivem obyvatelstva nebyly schopny zajistit potřeby veřejné, jako právě kanalizaci, zásobení vodou a podobně tak, jak to město mělo v Plánu zajistit. Sám starosta se nebál stav obcí označit za „zanedbaný“ a poukázal na fakt, že tímto stavem trpí i samotné město Plzeň, jež je s obcemi pevně spjato, a to převážně v poměrech zdravotních a sociálních. Připomíná mnohá jednání o vykatastrování pozemků patřících okolním obcím (například námi zmiňované Doubravky, jak jsme se tomu věnovali v předchozích kapitolách).

Dále ještě zmiňuje otázky veřejného zdravotnictví. Připomíná, jak město provedlo výstavbu systematické kanalizace, která všechny splašky neškodně svedla pod město a tím zlepšila nejen kvalitu řek, ale i zdraví plzeňských občanů. Právě na primitivní

⁶⁷ PIK, Luděk. Sloučení města Plzně s obcemi sousedními. s. 3

⁶⁸ PIK, Luděk. Sloučení města Plzně s obcemi sousedními. s. 3

kanalizaci poukazuje jako na problém, který je nutno co nejdříve řešit. „*Okolní obce zamořují řeky a ohrožují tak samotné město Plzeň na zdraví*“. Právě na území Doubravky pod městskými ústředními jatkami měla být vybudována čistírna odpadních vod. S otázkou kanalizační souvisela i otázka pitné a užitkové vody a potřeba vybudovat funkční vodovodní síť do přilehlých obcí.

Další zmínka se věnuje otázkám kulturním a sociálním. Za velmi evidentní důvod pro sloučení považuje fakt, že město Plzeň je velmi průmyslově založeno, stejně tak jako okolní obce, jejichž značná část obyvatel v plzeňských podnicích pracuje. Právě tito lidé by měli „*být účastni všech kulturních a sociálních výhod, jež město Plzeň poskytuje*.“⁶⁹ Důležitým zájmem bylo také školství. *Obec Doubravka musí naléhavě stavět novou občanskou školu, Lobzy zas novou školu pro oblast letenskou.* Takovým potřebám mělo být dostáno tím, že po sloučení bude zřízena škola společná pro Doubravku i oblast Letné. Další škola měla být zřízena v Doudlevcích. Vedle školství byla akutní otázka hřbitovní. Tu měl řešit ústřední hřbitov na území Doubravky pro obce Lobzy, Božkov a samozřejmě právě Doubravku.

Ve všech ohledech tedy starosta města Plzně, Luděk Pik, považoval sloučení s okolními obcemi za nutné, nevyhnutelné, ale především pro všech stránkách výhodné a žádoucí.

4.3 Debata a schválení návrhu o vytvoření Velké Plzně

V září 1922 došla otázka o sloučení obcí do konečné fáze. Předběžné řízení, podání u okresní politické správy, jednání s obcemi a přípravy pro sjednocení byly během dvou roků vykonány. 13. září 1922 se v odpoledních hodinách v malé zasedací místnosti plzeňské radnice konala poslední a závěrečná schůze komise pro Velkou Plzeň. Luděk Pik se zde, jak již vícekrát ve svých postojích naznačoval, vyjádřil s lítostí, že ke kýženému sloučení nedošlo již dříve. V takovém případě by se nevyskytly stavební problémy a chyby v teritoriu Plzně. Opět zdůrazňuje význam rychlého ujednání a následného sloučení s obcemi. Motivačně se vyslovuje takto: *Nebyl-li dosud projekt sloučení uskutečněn, jsme my povinni vůči budoucnosti Plzně, sousedních obcí a budoucích generací k prospěchu všech slučovaných obcí Velkou Plzeň vytvořiti. Všechny skupiny městského zastupitelstva plzeňského ve svých programech a*

⁶⁹ Tamtéž. s. 4

prohlášeníh vyslovili se zásadně pro uskutečnění myšlenky Velké Plzně. Věříme, že společnému úsilí všech těchto činitelů za přátelské součinnosti obecních správ sousedních obcí podaří se nám uskutečniti veliké dílo pro zdar, rozvoj a krásnou budoucnost společné obce města Plzně.⁷⁰

Následuje obšírný výklad o sloučení města Plzně s okolními obcemi z úst ředitele městských úřadů Františka Plzáka. Ten vyslovuje přesvědčení, že břemena, jež vzejdou sjednocené Velké Plzni, nebudou nesnesitelná, neboť sousední obce si opatřují své nynější potřeby s vlastním pokrytím a jejich finance se od posledního roku výrazně zlepšily. Pokud tedy město bude uskutečňovat uvážené a mimořádné investice, není důvodů se bát nezvladatelného finančního zatížení. Opět opakuje možnost soustavného řešení budoucích otázek kulturních, školních, zdravotních, stavebních atd. Předkládá konečné návrhy na sloučení obcí, jež přednesl již ve své druhé zprávě v září 1922. Všechny tyto návrhy byly označeny za důkladné, věcné a svědomité a následně jednomyslně odhlasovány. Bylo tedy konečně usneseno:

I. Katastrální obce Doudlevice, Skvrňany, Bolevec, Doubravka, Lobzy a Božkov se v zastupitelském okrese plzeňském a celým svým katastrálním obvodem slučují s obcí města Plzně, přestávají býti obcemi o sobě a tvoří s městem Plzní jednu obec pod jménem „město Plzeň“... II. Veškerý obecní statek a jmění, ústavy, nadace a fondy, práva a závazky přecházejí dnem, kdy sloučení vejde v platnost, na novou obec město Plzeň. Tato obec převezme do svých služeb veškeré úředníky a zřízence připojovaných obcí ebeny. i jich ústavů a podniků... III. Po dobu přechodnou (než bude zvoleno a ustanoveno nové zastupitelstvo spojené obce plzeňské) bude pro celé spojené území zřízena správní komise, kterou jmenuje ministerstvo vnitra a která se skládá: 1. ze širší správní komise o 60 členech s pravomocí městského zastupitelstva se stejným počtem náhradníků 2. z užší správní komise o 20 členech, ustanovených z členů širší správní komise s pravomocí městské rady. Vedle těchto obou komisí volí širší správní komise dle potřeby pro každou z připojovaných obcí poradní sbor ... jehož úkolem jest dávatí podněty, které se týkají místních zájmů té které obce... Se jmenováním správní komise přestává působnost obecních zastupitelstev a rad všech slučovacích obcí a tyto sbory se

⁷⁰ PIK, Luděk a KOZÁK, František. *Zpráva o jednání komise pro Velkou Plzeň konaném ve schůzi dne 13. září 1922 o otázce sloučení města Plzně s obcemi sousedními s konečnými návrhy pro usnesení městského zastupitelstva.* s. 2

rozpouštějí. Správní komise převezme ihned správu celého slučovacího území a náleží zejména: 1. převzít a vésti správu všech slučovaných obcí dle platných zákonů o obecním zřízení, zvláště pak 2. opatřit veškeré správní akty, jichž jest zapotřebí, aby veškeré jmění a statek obecní, ústavy, fondy a nadace slučovaných obcí přeneseny byly na novou obec sloučením vzniklou a by ji odevzdány, zejména náleží sem: a./ převzít od rozpuštěných obecních správ dle inventury jmění, nadace a fondy, jakož i obecní účty s doklady uzavřené k určitému termínu, a oboje vyřídit. b./ provést ostatní formální akty, kterých je zapotřebí, aby zjištěn byl obor práv a závazků na sjednocenou obec přecházejících. 3. Vykonati přípravy k volbám do městského zastupitelstva spojené obce... IV. Platnost stavebního řádu ... pro město Plzeň ... rozšiřuje se na celý obvod všech slučovaných obcí. V. Obecní přírážky k daním státním, dále obecní dávky a poplatky budou se vybírat ve všech slučovaných obcích nadále dle dosavadní výměry tak dlouho, pokud na základě usnesení nově zvoleného městského zastupitelstva spojené obce nebudou jinak upraveny VI. Městskému zastupitelstvu sjednocené Plzně z nových voleb vyšlému se zůstává, aby přihlížejíc k hospodářským, zdravotním, kulturním a sociálním potřebám připojených obcí se strany jedné a se strany druhé k tomu, jaká jest finanční hospodářská situace města Plzně, jaké proměny v hospodaření obecním očekávat lze v dohledné době a k tomu, čím přispějí spojené obce k všeobecným potřebám obce sjednocené, usneslo se na finančním plánu rozvrženém na delší řadu let, kterým by bylo by programově upraveno postupné provádění investic, potřebných pro opatření nezbytných veřejných potřeb a zařízení ve spojené plzeňské obci. ⁷¹

Bylo usneseno, že návrh bude předložen městské radě a městskému zastupitelstvu a pokud bude z jejich strany schválen, bude okresní politické správě podána žádost za rozhodnutí vlády o zamýšleném sloučení. Současně má být žádáno, aby okresní politická správa vyžádala si od slučovaných obcí a okresní správní komise vyjádření.

Městští úředníci a příslušná komise měly projednat otázky pojmenování okolních obcí. Dle návrhu JUDra F. Sedláčka měla pro jednotlivé obce v příští Velké Plzni platit pojmenování „Plzeň I – VII“. Doubravce by připadl název Plzeň IV. Naopak Ing. Arnošt Wintř navrhoval, aby si sousední obce ponechaly dosavadní historické názvy.

⁷¹ AMP, fond: Archiv města Plzně. *Protokol zasedání městské rady 1922.* sign. 2d13, i. č. rkp. 1648, s. 680 nn.

Otázky připojení Koterova a Hradiště byly odsunuty do II. slučovací etapy. Dále byly projednávány otázky zřízení zvláštního statutu a magistrátu pro město Plzeň, nakonec byla ale na žádost F. Plzáka tato záležitost odsunuta až na dobu, kdy bude uskutečněna otázka Velké Plzně. Schůzi zakončil opět starosta města s přáním, aby byla celá otázka uskutečněna dnem 1. 1. 1923. Opět motivačně ukončil schůzi slovy: *Dnešní usnesení komise má hluboký historický význam pro celé západní Čechy, neboť Plzeň bude představovati svým rozsahem důstojnou jejich metropoli.*⁷²

Následně se 22. 9. 1922 konala schůze Městského zastupitelstva v Plzni. Hlavním bodem bylo řešení návrhu Velké Plzně tak, jak jsme ho nastínili výše. Ředitel městských úřadů František Plzák poukázal na fakt, že všechny strany více či méně souhlasí s uskutečněním sloučení, otázkou ale zůstává, kdy se má provést. Připomíná, že obdobné akce provedla již města Praha, Brno, Olomouc, Moravská Ostrava a Mělník. Na otázku, má-li se sloučení provést ihned, odpovídá kladně. „*Kdyby se věc dne uložila ad acta, pak by se na ně zapomnělo a vynořila by se, až by nás zas něco bolelo.*“⁷³ Dr. Matouš Mandl⁷⁴ byl ohledně okamžitého sloučení skeptický. Argumentuje hlavně špatným stavem hospodářství obcí a jejich zadlužeností. Nevidí důvod, proč by měla Plzeň zjednávat pořádek a hospodářsky zachraňovat okolní obce. Zastává zájmy plzeňského průmyslu, konkrétně pivovaru a Škodových závodů, jež právě v té době neprocházely zrovna expanzí. Poukazuje na špatnou situaci podobného připojení v Praze, Brně a Olomouci. *Návrh Velké Plzně řeší otázku jen formálně, národohospodář z něho nemluví.*⁷⁵ Žádá tedy záležitost odložit a odevzdat klubům k přezkoumání. Starosta Luděk Pik jménem je pro návrh neodkladného připojení obcí. Připomíná otázky sociální, školství, ale i průmyslu, kterému sloučení prospěje.⁷⁶ Ing. Václav Mencl vyjádřil názor, že jde o vše možné, jen ne o otázku hospodářskou. Prohlásil: „*Jde o politiku, o složení příští správní komise. Věc je mezi stranami smluvena, dnes se má jen odhlasovat a proto je debata zcela bezúčelná.*“⁷⁷ Vyvstaly i námitky, že morální povinnosti k obcím nemohou jít tak daleko, aby poškodily vlastní staré plzeňské

⁷² PIK, Luděk a KOZÁK, František. *Zpráva o jednání komise pro Velkou Plzeň ...* s. 5

⁷³ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1922.* sign. 2d13, i. č. rkp. 1648, s. 663

⁷⁴ Předchozí (do roku 1919) starosta města Plzně, právník, v jednání o Velké Plzni mluvčím 1. volební skupiny Národní demokracie.

⁷⁵ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1922.* sign. 2d13, i. č. rkp. 1648, s. 665

⁷⁶ Tamtéž, s. 668 n.

⁷⁷ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1922.* sign. 2d13, i. č. rkp. 1648, s. 676 n.

poplatnictvo.⁷⁸ Po výstupu všech řečníků politických stran bylo dáno závěrečné slovo referentu Františku Plzákovi. Dochází k posledním vysvětlením, dotazům a debatám. Následovalo hlasování. Nejdříve bylo hlasování o návrhu Dr. Matouše Mandla, aby záležitost byla odročena a odevzdána klubům k přezkoumání. Kromě 8 členů I. volební skupiny Dr. Mandla nikdo pro tento návrh nehlasoval a byl tudíž zamítnut. Následně proběhlo hlasování o Velké Plzni. Kromě 8 členů hlasovali všichni přítomní pro návrh. 2 členové krátce před hlasováním odešli.⁷⁹ Návrh byl tedy schválen a bylo učiněno následné usnesení.⁸⁰

22. 9. 1922 tak schválilo Městské zastupitelstvo návrh na sloučení s obcemi šestatřiceti hlasy proti osmi a rozhodlo se jej předložit vládě k rozhodnutí. Hned v následujících týdnech na přelomu září a října 1922 se usnesla zastupitelstva všech šesti dotčených obcí. Proti těmto usnesením byla podána některá odvolání, která byla ale okresní správní komisí zamítnuta a sloučení obcí se zdálo být již v nedohlednu.⁸¹

4.4 Utvoření Velké Plzně

Ministerstvo vnitra a vláda dlouho otálely s řešením návrhu. Důvodem byla obezřetnost při postupu vzhledem k zájmům pivovarského průmyslu v Plzni. Plzeňské pivovary se již dlouze před schválením návrhu o Velké Plzni Městským zastupitelstvem dovolávaly státu, aby chránil tradici plzeňského piva. Obava pramenila z představy, že po sloučení okolních obcí s městem by na územích připojených obcí mohly být zřízeny pivovary, které by zneužívaly jména Plzně jakožto jména poukazujícího na místní původ výrobku.⁸²

V červenci 1924 už ale městská rada naléhá na presidium ministerské rady, aby bylo konečně vyhověno přání většiny obyvatelstva Plzně a sousedních obcí a bez dalších odkladů bylo provedeno sloučení těchto obcí ve Velkou Plzeň.⁸³

⁷⁸ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1922*. sign. 2d13, i. č. rkp. 1648, s. 678 n.

⁷⁹ Tamtéž, s. 679 n.

⁸⁰ Prakticky už jen opis usnesení z roku 1921

⁸¹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Sloučení s Plzní*. inv. č. 175, kart. 1354

⁸² LAŠTOVKA Vojtěch. Poválečná hospodářská krize. In: BRICHTA Vladimír, *Dějiny Plzně. Sv. 3, Od roku 1918 do roku 1948*. s. 47

⁸³ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1923*. 2d15, i. č. rkp. 1650, s. 370

28. 11. 1924 ministerstvo vnitra svým výnosem vyhovělo žádosti města o připojení sousedních obcí Skvrňan, Doubravky, Doudlevec a Lobež k Plzni pod jeden územní celek s názvem „Plzeň“⁸⁴. Připojení Bolevce a Božkova zatím povoleno nebylo. Rozloha města se tak zdvojnásobila, počet obyvatel vystoupal na více jak 108 tisíc. Dnem 31. listopadu 1924 byla rozpuštěna zastupitelstva. 1. prosince 1924 byla jmenována správní komise, která převzala správu území spojených obcí. Zřízením této správní komise o 60 členech a 33 náhradnících přestala pro všechny sloučené obce působnost obecních rad a zastupitelstev těchto obcí. Předsedou komise se stal Luděk Pik. Záležitosti dříve náležící městské radě převzala užší správní komise o dvaceti členech. Správní komise pracovala necelý rok, a sice do září 1925, kdy se konaly příští obecní volby.

Představitelům pivovarského průmyslu, odpůrcům sloučení obcí byla vládou dána záruka proti nežádoucí konkurenci. Vláda podala Národnímu shromáždění osnovu zákona, která stanovila, že na území připojených obcí nelze po dobu dvaceti let zřizovat a rozšiřovat pivovarské podniky.⁸⁵ Tato osnova se v prosinci 1924 stala zákonem.⁸⁶

Tak byla tedy vytvořena Velká Plzeň. Dohromady čítalo nové město Plzeň 108 016 obyvatel, čímž dle tehdejších mezinárodních pravidel získalo status velkoměsta. Starosta Luděk Pik ve svém projevu mimo jiné vyjádřil lítost nad tím, že nedošlo ke sloučení všech obcí, jak bylo žádáno, tedy i Bolevce a Božkova a předpokládá, že k jejich sloučení dojde zakrátko.⁸⁷

4.5 Doubravka a jednání ohledně spojení s Plzní

Obec Doubravka při projednávání slučovacího návrhu měla na mysli potřebu rozsáhlejší výstavby obce. Jako nutnost uvedla v dotazníku z roku 1921 městu Plzni ohledně sloučení ve Velkou Plzeň rozšíření obecní školy, stavbu silnic a dopravu do města, úpravu ulic, stavbu kanalizace, rozšíření hřbitova, stavbu vodovodu a lázní. Dále uvedla,

⁸⁴ Návrhů pro název nového celku bylo více, např. „politická obec Plzeň“, „PLNOV“ a další

⁸⁵ LAŠTOVKA Vojtěch. Poválečná hospodářská krize. In: BRICHTA Vladimír, *Dějiny Plzně. Sv. 3, Od roku 1918 do roku 1948*. s. 47 n.

⁸⁶ Zákon č. 304/1924 Sb. O zřizování a rozšiřování pivovarských podniků v obcích sousedících s městem Plzní.

⁸⁷ AMP, Plzeň. *Protokol zasedání městské rady 1924*. sign. 2d17, i. č. rkp. 1652, s. 617 n.

že 25 obyvatel obce nedostávalo chudinskou podporu přesto, že by ji potřebovali.⁸⁸ 25. září 1922 se konalo jednání obecní rady v čele s Matějem Janoušem o vytvoření Velké Plzně. Po delší debatě bylo 7 proti 2 hlasům usnesení o vytvoření Velké Plzně přijato a schváleno. 30. září následovalo jednání finanční komise v čele s předsedou Antonínem Novákem. Z finančního a praktického hlediska bylo rozhodnutí téměř jednoznačné. Pro sloučení s Plzní mluvila i otázka chudinství, kterou by obec samotná nikdy nezajistila v takové míře jako s pomocí města, dále pak rozšíření obecní školy a vybudování školy mateřské, stavby kanalizace, rozšíření ústředního hřbitova nacházejícího se právě v Doubravce. Nic z těchto celkem nutných záležitostí by obec po finanční i organizační stránce nedokázala zajistit v takové míře samostatně. Finanční komise tedy jednohlasně návrh dne 30. září 1922 schválila.⁸⁹

Hned 2. října se konala důležitá a závěrečná schůze obecního zastupitelstva, které se zúčastnilo celkem 28 členů z 30. Obecní zastupitelstvo Doubravky bylo silně sociálně demokratické. Z této strany zde bylo 24 členů, dalších 5 pak československé strany socialistické, 1 člen z československé strany lidové.⁹⁰ I tento fakt, vedle otázek finančních, mohl přispět k velmi vstřícnému postupu sloučení s městem. Jednání se uskutečnilo ve večerních hodinách v budově staré školy. Proběhla poměrně nebouřlivá diskuse. Za stranu československých socialistů vystoupil Josef Langmajer, který poukázal na možnost, že sloučením s Plzní by se pro Doubravku nedocílilo žádných výhod, a naopak by to mělo za následek zvýšení poplatků a dávek a celkové zatížení veškerého občanstva. Projednány byly i otázky sociální, zdravotní a kulturní, konkrétně zmíněné výše v souvislosti s financemi. Nicméně, z finančního hlediska bylo uváženo pro Doubravku nutno se s Plzní spojit, vzhledem k očekávaným výdajům a potřebě další výstavby. Pan starosta Matěj Janouš připomínal počátky jednání, které bylo navázáno na přelomu 19. a 20. století a uvedl důvody, proč tenkrát ke sloučení nedošlo. Nicméně, doba i poměry se změnily a nutnost a důležitost sloučení s městem byla jistá. Starosta vedle nutného rozvoje stavby poukázal i na komplikace s pozemky ve zdejším katastru, které byly z velké části ve vlastnictví Plzně a sloučením s ní by se mnoho problémů vyřešilo. Žádné hlasy odporu se neozvaly, debata tímto více méně skončila. Ke konci

⁸⁸ AMP, Plzeň -Registratura městské rady. Inv. č. 15245/204, sign. 107/III/1885. kart 975

⁸⁹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Sloučení s Plzní*, inv. č. 175, kart. 1354

⁹⁰ AMP, Plzeň- Registratura městské rady Inv. č. 15245/204, sign. 107/III/1885. kart 975

jednání obecního zastupitelstva bylo 24 hlasy sloučení s Plzní schváleno. Z 28 přítomných 2 hlasovali proti, 2 se zdrželi.⁹¹ Tak po více než dvaceti letech od prvních jednání s Plzní doubravečtí celkem hladce přistoupili ke sloučení s městem. Pochopili, že nemá cenu oddalovat vesměs neodvratitelné sloučení Doubravky s městem. Samotná obec již nebyla s to zdárně pokračovat ve svém rozvoji bez podpory města. Doubravečtí přistoupili dle svého nejvyššího svědomí k tomu, co považovali na nejlepší – sloučit se s městem Plzní. Koncem roku 1924 tak zanikla samostatnost Doubravky.

⁹¹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924. *Sloučení s Plzní*, inv. č. 175, kart. 1354

5 Obraz a vývoj Doubravky jakožto součást města Plzně

V závěru roku 1924, po 140 letech od zřízení josefinské katastrální obce v r. 1784, nebo 75 let od nabytí plné samosprávné svobody v r. 1850, zanikla samostatnost obce Doubravky. Co následovalo, bychom mohli označit jako léta další prosperity a rozvoje. Téměř jistě můžeme označit takové spojení za příznivé, opomineme-li zanikající romantický venkovský ráz obce a jistou právní samostatnost. Léta dvacátá bychom mohli charakterizovat jako období silné integrace s Plzní, zároveň ale v souvislosti se zástavbou jisté osamostatnění. Zdejší obyvatelé se dostali výrazně více do kontaktu s městem, především díky dopravě, na druhou stranu se v Doubravce plně rozrostl vlastní kulturní život. Obec se stane méně závislá na městu, také co se týče například školství. Mnoho zdejších staveb prošlo přestavbou, ještě více jich teprve vzniklo. Během poměrně krátké doby se z Doubravky stane předměstí města Plzně v pravém slova smyslu.

5.1 Úřední změny, unifikace Velké Plzně

Po sloučení s městem byly obecní zastupitelstvo a obecní úřad zrušeny, ale občané měli své zastoupení v městském zastupitelstvu. V Doubravce vznikla pobočka městského úřadu, která měla vlastní poradní sbor z doubraveckých občanů.⁹² Tento sbor, skládající se z 8 členů, se scházel pravidelně každý měsíc v roce a projednával otázky sociální, kulturní, školní a další, týkající se každodenního života v Doubravce.⁹³

Hned koncem roku 1925 měla být provedena unifikace Velké Plzně. Plzeňská městská rada se v prosinci 1925 usnesla, že nová obec Plzeň je jediné oprávněna vykonávat působnost pro celé území Velké Plzně, z čehož měla vyplývat jednotná správa i hospodaření. Úplná unifikace měla být provedena 1. 1. 1926, a proto měly všechny připojené obce co nejdříve připravit a uzpůsobit své úřadování na své pobočce městského úřadu. Dále pak měly podat zprávu, jakým disponují úřednictvem a

⁹² BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 40

⁹³ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Pozvání do schůzí poradního sboru aj. spolků*. inv. č. 184, kart. 1355

navrhnout další doporučení pro případ unifikace. V Doubravce, Doudlevcích, Škvřanech a Lobzích měly ale po sjednocení zůstat zachovány obvodní poradní sbory a městské obvodní úřadovny.⁹⁴

V souvislosti s unifikací došlo roku 1927 v Doubravce k přejmenování některých ulic. Důvodem bylo, aby ve sloučeném městě nedocházelo k duplicitním názvům. Právě Doubravka nebyla v tomto směru nijak výrazně odlišná od města a okolních vsí a pro své ulice volila v minulosti především pojmenování po významných českých osobnostech. V důsledku unifikace staré názvy jako Husova, Komenského, Riegrova, Nerudova, Šafaříkova, Havlíčkova, Elišky Krásnohorské, Purkyňova, Palackého apod. nahradily nám dnes známé názvy jako Doubravecká, Zábělská, Masarykova, Nad Týncem, Jirská, Lazaretní, Hřbitovní nebo Dílenská. Tato pojmenování, vycházející především z bývalých či současných objektů stávajících v Doubravce nebo ze zdejších přírodních podmínek, zůstala bez větších změn zachována dodnes.⁹⁵

5.2 Chudinství

Pro Doubravku, stejně tak jako pro město Plzeň, byly stále aktuální záležitosti chudinství. Již v období před rokem 1914 se péče o chudé zlepšovala a byla díky sociálnímu programu⁹⁶ stále více významná, po skončení války se ale situace opět zhoršila a bylo třeba zaopatřit větší počet obyvatel. V poválečných letech a ještě v průběhu let dvacátých máme záznamy o chudých vdovách nebo seniorech, kteří neměli, kdo by se o ně staral. Poměrně značný počet byl i sirotků a nezaopatřených dětí. Byly tedy vypláceny chudinské dávky a pomocnou ruku a zprostředkování takových záležitostí těmto osobám zajišťovaly i spolky, například spolek Sirotek. Během pouhých dvou měsíců byla uskutečněna výstavba nouzových obytných domů na Jateční třídě, nacházející se i dnes spíše na periferii městské čtvrti. Nákladem 824 000 Kč zde byly

⁹⁴ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Unifikace ve Velké Plzni*. inv. č. 182 A, kart. 1354

⁹⁵ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Doubravka 1927.*, inv. č. 197, kart. 1356

⁹⁶ Po vítězství v obecních volbách roku 1919, označila soc. demokracie sociální péči předchozí obecní správy za nedostatečnou. Jejím cílem bylo co nejvíce zmírnit důsledky války a poskytnout ochranu všem, kteří ji potřebují. Nešlo ovšem pouze o slogan. Hned krátce po válce se příspěvky pro chudé více než zdvojnásobily, byly zřízeny útulky pro matky s dětmi a sirotky. Podporováno bylo také studentstvo a nezaměstnaní. To vše, společně s výstavbou a náležitostmi souvisejícími s utvořením Velké Plzně, za nemalý investiční dluh (*Deset let práce pro Plzeň a plzeňský lid 1919 – 1929: kniha československé sociální demokracie o desetileté práci socialistické v obci plzeňské*)

vybudovány dvě skupiny jednopatrových zděných trojdomků o 48 bytech. Vždy dvě světnice měly v přízemí a v prvním patře společnou uzavřenou předsíň se splachovacím záchodem, výlevkou a spížími. V roce 1928 byly domy elektrifikovány, na dvorcích byly kůlničky na palivo a obyvatelům byly přiděleny zahrádky. Přestěhovala se sem většina obyvatel borské kolonie dřevěných nouzových baráků. Výstavba nouzových domů v této oblasti nadále pokračovala až do roku 1940, kdy zde stály i domy pavlačové a celkově zde bylo k dispozici 213 malých bytů. V jednom domě byla zároveň mateřská školka a pobočka Jeslí. V době pozdější se postupně při této ulici přistavěly domy další. V roce 1940, kdy byla výstavba kompletní a nouzová kolonie pro nemajetné obyvatele byla v té době největší, zde žilo až 500 rodin.

V blízkosti za městskými jatkami nad obecní loukou „Pod lazaretem“⁹⁷ vznikla kolem roku 1931 kolonie zvaná Cikánka, kde se při svém putování mohli zastavit kočující „cikáni“. O jejich tažná zvířata bylo postaráno v karanténních stájích u blízkého dobytčího tržiště. Tato kolonie byla samotnými jejími kočujícími obyvateli přezdívana Havaj.⁹⁸ Na rozlehlé louce se tedy čas od času, někdy na poměrně dlouhou dobu, objevovaly karavany a vozy cikánských kočovníků.

5.3 Ideová a politická struktura

Co se týče ideové a politické struktury Doubravky za první republiky, byla silně sociálně demokratická a to i výrazně více v porovnání s ostatními okrsky města Plzně. Plzeňsko bylo zase silně sociálně demokratické v porovnání s ČSR. Přispívala k tomu i propagace prostřednictvím nejčtenějších novin sociálně demokratické Nové doby. V parlamentních volbách v roce 1925 zde 55,7% doubraveckých voličů podpořilo právě zmíněnou stranu. Národní socialisté zde na druhém místě získali pouhých 16,3%, KSČ 5,9%, agráři 3,1%, národní demokraté 5,3%, lidovci 5,6%, živnostníci 6,8% a ostatní a německé strany si rozdělily zbylých 1,3%. Zvláště bych poukázal na slabé postavení národních demokratů, kteří byli jinak celkově ve Velké Plzni i v samotném středu, ve

⁹⁷ Pojmenování na základě již zaniklého lazaretu, který dříve stál na levém břehu řeky Úslavy nedaleko vsi Týnec (již také zaniklé), přesná poloha lazaretu ovšem nebyla dodnes přesně určena. Toto zdravotnické zařízení zde fungovalo do první poloviny 19. století, jeho počátky jsou diskutabilní. Odvážné teorie je kladou již do 15. století (PAICHL, Přemysl. Počátky plzeňské medicíny u Doubravky. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 31)

⁹⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 40

smyslu historické Plzně, podporování po sociálních demokratech nejvíce. Doubravka byla také, vzhledem k takto zaměřenému obyvatelstvu, v porovnání s ostatními částmi města Plzně velmi ateistická a náboženská vyznání zde pole působnosti příliš neměla. V dělnických čtvrtích bylo nejvíce lidí bez vyznání, jen malá část vstoupila do právě se tvořící československé církve. Právě ta měla v plzeňském okrese podporu socialistických stran a Sokola, které dávaly k dispozici své místnosti. Ke skutečnosti zastoupení československé církve v plzeňském okrese přispíval i fakt, že její zakladatel prof. dr. Karel Farský působil v Plzni. Ti z obyvatel Doubravky, kteří zůstali v římskokatolické církvi, byli převážně pouze matrikovanými, lhostejnými, nikoliv však v církvi činnými nebo opravdově a niterně věřícími členy. Abychom ale neměli o Doubravce a Plzni představu takovou, že víra ve zdejších církvích byla na bodu mrazu, konal se na ni všeobecný hon, a žádná aktivita zde k vidění nebyla, podotkněme alespoň, že právě do Jateční kolonie (o které byla řeč výše) chodily katolické ženy, které zdejšími rodinám poskytovaly náboženské knihy a časopisy a vyučovaly náboženství, a to se souhlasem a podporou především matek dětí.⁹⁹ Své místo si v Doubravce postupně nacházel i sbor metodistické církve z Plzně, jenž zde na veřejných místech, či ve spolkovém domě, čas od času konal přednášky.¹⁰⁰

5.4 Kultura a spolky

Právě ve dvacátých letech dvacátého století se nejen v Plzni, ale i v okolních čtvrtích, Doubravku nevyjímaje, začal rozrůstat aktivní kulturní a spolkový život. Dle seznamu policejního ředitelství v Plzni Obecnímu úřadu v Doubravce z roku 1924, kde jsou vypsány povolené zábavy za účelem vybrání dávky a učinění požárního opatření, si můžeme udělat představu o tom, jaké zábavy, divadla a aktivity spolků zůstaly v Doubravce zachovány a byly oficiálně schváleny městem. Ze seznamu konaných a povolených akcí můžeme chápat, do jaké míry Doubravka žila. Často a aktivně zde již od konce roku 1903 působily spolky jako Sokol a Dělnická tělovýchovná jednota (DTJ), Družstvo Svornost nebo spolek „Tyl“. Zábavy pořádali i místní hasiči nebo Osvětová komise. Působila zde i Jednota československých legionářů nebo Svaz

⁹⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Doubravka v historické době. In: *Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992*. s 40 n.

¹⁰⁰ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, XIV *policejní ředitelství, trestní záležitosti*, inv. č. 195, kart. 1355

československých turistů, Dělnický klub cyklistů nebo Dělnický ochotnický spolek a Československá obec legionářská. Můžeme zde ale vidět i mnoho zábav pořádaných u soukromníků buďto ve vlastním domě nebo v některém z doubraveckých domů k podobným akcím využívaných. Doubravka se tedy těšila společenskému a kulturnímu životu poměrně nezávisle na městu Plzni, jehož byla nově součástí. Průměrně se každý týden konalo několik zábav ať spolkových nebo soukromých. Často trvaly dlouho do noci nebo až do rána druhého dne.¹⁰¹

Nejčastějším střediskem zdejší zábavy byl dům legionářů nebo dělnický dům, dále pak spolkový dům, kde se někdy i vícekrát do týdne konaly zábavy nejrozličnějších spolků, jako například Dělnického ochotnického spolku.¹⁰²

Legionářský dům, postaven v letech 1921 - 1922 podle projektu Karla Tomáška, disponoval elektrickým divadlem, restaurací a lázněmi. Mohl se pyšnit moderní plastickou a malovanou výzdobou interiéru i hlavního průčelí ve stylu raného dekorativismu. Již v době před sloučením s městem v roce 1920 se zde započalo s výstavbou kina. V „legiodomě“, jak býval ve svých prvních letech existence lidově označován, se promítaly pravidelně filmy – jeden odpoledne pro děti, jeden večer pro dospělé. Jak samotná Československá obec legionářská uváděla, jednalo se především o filmy výchovné a poučné. Budova legionářského domu při Masarykově ulici sice dodnes stojí a je známa zdejšími obyvateli pod názvem „Lucerna“, pojmenováno podle kina Lucerna, které zde bylo umístěno. Z původního vzhledu budovy se dodnes ovšem příliš nezachovalo.¹⁰³

Dalším střediskem kultury a spolkového života byl spolkový dům. Jeho budova vznikla v první polovině 19. století jako budova nové hospody č. p. 45, postavena na rohu doubravecké návsi. Na počátku 20. století byla nazývána „První doubravecká restaurace“. Pozdější přestavbou se pak transformovala v Dělnický spolkový dům, lidově nazývaný „Spolák“. Byla zde restaurace se společenským sálem, jenž se na několik desetiletí stal kulturním centrem Doubravky.¹⁰⁴ Například Dělnická tělovýchovná jednota v tomto spolkovém domě pořádala pravidelné taneční kurzy. Tato

¹⁰¹ AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Povolené zábavy, divadla apod.* inv. č. 168, kart. 1353

¹⁰² AMP, Doubravka, Obecní úřad 1848 – 1924, *Povolené zábavy, divadla apod.* inv. č. 168, kart. 1353

¹⁰³ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ* s. 30

¹⁰⁴ Tamtéž s. 21

stará budova zanikla, spolu s mnoha dalšími, při výstavbě sídliště v sedmdesátých letech.

Významnou kulturní budovou byl „Dělnický dům stavebního družstva Svornosti Doubravka“ (takto zněl jeho plný název). Dům byl postaven již na přelomu 19. a 20. století. Budova byla zdobena dvěma štíty a sochou „Svornosti“, zasazenou ve výklenku v patře zkoseného nároží. Již před první světovou válkou využívali budovu sociální demokraté pro politickou i spolkovou činnost. Po vzniku Komunistické strany se stala Svornost jedním z jejich center. V roce 1924 zde byl přistavěn rozlehlý hlavní sál a od roku 1929 se v něm každoročně konaly krajské konference KSČ. V tomž sále cvičili členové Federace dělnických tělovýchovných jednot – FDTJ. Při budově byla značně využívána i rozlehlá zahrada. Vedle schůzí se zde konaly i koncerty, tělovýchovná cvičení a různé společenské akce. Krátce družstvo Svornost vydávalo i svůj časopis. Svornost se později v době nacistické okupace stala dočasným domovem pro německé antifašisty ze Sudet. Po válce se roku 1945 stala budova svornosti sídlem 2. okresního výboru KSČ v Plzni.¹⁰⁵ V průběhu dalších let ztratila budova na rohu Skalní a Dílenské ulice svou zdobnost a dnes, nevyužívaná, chátrá.¹⁰⁶

V dělnickém domě, jenž stál při Rokycanské ulici, mohli obyvatelé z Doubravky i Lobeze navštěvovat od roku 1929 loutkové divadlo, organizované sociálně demokratickou mládeží. Divadlo poprvé účinkovalo na Tři krále, od poloviny dubna stejného roku (1929) pak hrálo pravidelně každou neděli, vždy jinou hru. Po nepříznivých začátcích, kdy trpělo nedostatkem financí i prostor, se dočkalo svého úspěchu a ve třicátých letech si tak nejen doubravecké děti mohly užívat kulturní zážitky formou loutkového divadla. S německou okupací na začátku roku 1939 divadlo zaniklo a na své obnovení muselo počkat do konce války.¹⁰⁷

Spolkový a kulturní život v Doubravce v průběhu dvacátých a třicátých let byl tedy pestrý. Vedle již dříve zmíněných zde také působily: Dělnické pěvecké sdružení, Dělničtí cyklisté, Odbor dělnické akademie, Odbor dělnických turistů, Družstvo Dělnický dům, Stavební a bytové družstvo, Sociální skauti, Družstvo Domov,

¹⁰⁵ Šedesátiletá svornost / kulturní a vzdělávací dělnické družstvo v Doubravce/. *Pravda*. 9. 8. 1980, příl. s. 8.

¹⁰⁶ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 48

¹⁰⁷ Loutkové divadlo v Dělnickém domě v Plzni – Doubravce. *Kulturní zpravodaj*, 1979, č. 1.

Tělovýchovná jednota Sokol, spolek Sirotek, Sbor dobrovolných hasičů, Spolek přátel chovatelů drobného zvířectva, Spolek zahrádkářů, Sportovní klub Doubravka, Hudební sdružení Doubravky, Komenský a Obec baráčníků¹⁰⁸

Již během války roku 1917 vznikl aktivní odbor svazu dělnických turistů v Doubravce, po roce 1920 Svaz Československých dělnických turistů. Právě do Plzně se postupně přesouvalo centrum celostátního svazu. Svaz dělnických turistů v roce 1926 započal stavbu na vrchu Chlumu turistickou chatu s rozhlednou (jak se ještě dozvíme). Ta se stane turisty vyhledávaným místem umožňující výhled na Plzeň.¹⁰⁹

Kulturní a vzdělávací funkci začala v této době plnit i místní knihovna. V té si mohli doubravečtí obyvatelé, stejně jako dnes, zapůjčovat knihy.¹¹⁰

5.5 Skauting v Doubravce

V doubraveckých skautských oddílech tráví část svého volného času dnes téměř 200 dětí.¹¹¹ I líbezný areál skautských kluboven, rozprostírající se u cesty směrem na Chlum, tvoří romantickou část doubraveckého prostoru. Přiblížme si tedy, jak skautské hnutí v Doubravce zakořenilo.

Krátce v letech před 1. sv. válkou se v USA zrodila idea skautingu pod vlivem Ernesta Thomsona Setona a Roberta Badena Powella. Toto hnutí se díky Antonínu Benjamínu Svojsíkovi dostalo v jisté „české podobě“ i do Českých zemí. Již v roce 1912 vychází Svojsíkova první brožura *Český skaut* a hlavní dílo *Základy junáctví*. Roku 1914 byla pak založena oficiální organizace Junáka a vytvořeny tak předpoklady k sjednocení různých skautských směrů. Postupně, a to především v době po skončení války se skauting začal šířit v celých Čechách i na Slovensku. V této době zapustil své kořeny i na Doubravce. Základ skautingu v Doubravce byl položen, když se v roce 1919 začali scházet mladí doubravečtí chlapi, nejspíše z oblasti nové, horní části Doubravky a Podlesí. Zpočátku se jim říkalo „Děti přírody“. Paralelně s těmito mladšími chlapci zde fungovala i skupinka „Táboritů“, starších, dospívajících chlapců. Ještě v roce 1919 se

¹⁰⁸ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Korespondence – osvětová komise*. inv. č. 187, kart. 1355

¹⁰⁹ MIKOTA, Petr. *Rozhledna na Chlumu u Plzně*.

¹¹⁰ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *XXVI Knihovna*. inv. č. 195, kart. 1355

¹¹¹ *Skaut, skauti Doubravka, středisko 5. květen*. [online], [cit. 30. 3. 2017] dostupné z: <http://skauti-doubravka.cz/o-stredisku>

tyto dvě skupiny spojily a vstoupily do již řádné a fungující skautské organizace Baden Powellových Skautů. Nejednalo se tedy o Český, Svojsíkův směr, který ale již v jiných částech města Plzně klíčil. Vliv na to mohly mít autority působící na chlapce, stejně tak jako demobilizovaní vojáci z Doubravky. V této doubravecké skautské organizaci se pak postupně vytvořily dva oddíly. Schůzky prvních skautů z Doubravky se konaly nejprve ve Svornosti, později v suterénu zdejší školy, než si vystavili vlastní klubovnu.

V březnu roku 1920 vznikla v dolní, historické části Doubravky, jiná skupina mladíků nadšených do dobrodružství v přírodě. Ti se scházeli na Pecihrádku a ustavili si mezi sebou chlapecký kmen skautů. Aby se měli kde scházet i v zimě, postavili si u Panského dvora poblíž lípy malou chatku. Tito chlapci se hlásili k Setonovu skautskému směru, vyznávajícímu především soužití s přírodou a dovednosti s tím spojené. Brzy poté se přizpůsobili, jako mnoho jiných, sílícímu, poválečnému revolučnímu hnutí a vstoupili do Svazu Socialistických Skautů. Přesto, že sdružení bylo nepolitické a sdružovalo děti obou pohlaví, byli označováni za třídní organizaci. Jejich cílem se stala, jak sami uváděli ve stanovách, samostatnost, přesnost, pracovitost a čestnost, dále pak péče o mládež, zájem o přírodu, abstinenci, a tělesná mravní a duševní výchova. Dále uvádějí, že učí úctě k práci a soudružnému životu a lásce ke všem pracujícím.

Tak v Doubravce působily dvě skupiny skautů. Sociálním skautům se zkráceně říkalo „SS“ a Baden Powellovým „BiPí“. Oba kmeny mezi sebou soupeřily a byly důležitým zdrojem mimoškolních aktivit pro zdejší děti. Pěstovaly všemožné druhy sportů a konaly lesní školy, táboření, divadla, závody. Pořádaly i různé víkendové výlety a letní tábory. Například na jaře 1920 podnikli Baden Powellovi skauti výlet na horu Žďár u Rokycan a současně se zúčastnili sjezdu těchto skautů z oblasti Plzeň – sever. Na sjezdu byli přítomni členové Hlavního stanu z Prahy, kteří je seznámili s organizačními záležitostmi Junáka. Tak se doubravečtí skauti začali učit skautským zákonům a skládat sliby.

Vedle dvou zmíněných hlavních skautských seskupení máme zprávu o tom, že zde krátce působila ještě třetí skautská organizace a to skauti DTJ. Tato organizace ale neměla dlouhého trvání a někdy po roce 1925 nejspíše zanikla nebo se vtělila do organizace jiné. Ve všech třech skautských kmenech byla mládež ze zdejších, obyčejných rodin dělnických, zaměstnanců Škodovky, železnic nebo pivovarů.

Tak se v následujících letech skauting z Doubravky stále rozšiřoval. Oddíly v údolí Hrádeckého potoka využívaly od roku 1922 svahy narušené těžbou písku a kamene, kde se v roce 1928 rozhodly započít s výstavbou chaty pro oddílové schůzky. Při kopání základů skauti našli poklad, hrnec stříbrných mincí z 13. století. Po odevzdání do městského muzea si za náleznou klubovnu dostavěli. 9. 6. 1929 byla cihlová klubovna s dřevěným podkrovím a terasou dostavěna a zároveň od konce května probíhal den otevřených dveří, kdy klubovnu navštívilo 131 občanů. Vůdce BP skautů, Josef Beránek, tedy mohl poznamenat v tomto roce do kroniky: „*Máme novou klubovnu, i když pracujeme stejně ..., nastává trvalý vzestup našeho skautingu*“¹¹² Tuto nejstarší skautskou klubovnu dnes připomínají jen její základy na vršku při cestě z parku v Potoční ulici směrem ke skautskému areálu pod Chlumem. Vzhledem ke svému špatnému stavu byla kolem roku 2006 zbourána. Následně po dokončení klubovny skauti založili park protkaný sítí pěšin, který volně přecházel do okolní krajiny. Obnova tohoto parku v letech 1995 – 1999 byla inspirována skautingem – prostor byl symbolicky rozdělen na indiánské a bělošské území.¹¹³

Dětem z Doubravky se tedy koncem dvacátých let otevřela možnost naučit se novým dovednostem, zvnitřnit si mnohé ideály a utužit vazby v kolektivu. Se zpřístupněním vrchu Chlumu (jak se ještě dozvíme), se tehdy otevřely dveře pro kvalitní aktivity a výchovu v přírodě.

Roku 1930 se konal v Plzni na hřišti SK Smíchov IV. Sjezd západočeských skautů, na němž byl doubravecký oddíl BP skautů přijat do nově vzniklé Západočeské Župy SJS RČ a stal se jejím 5. městským oddílem s názvem JESTŘÁBI – Plzeň – Doubravka.

V lednu 1939 se sloučily nejvýznamnější skautské organizace v novou s názvem JUNÁK – ústředí skautské výchovy v Praze. Na jejím základě vzniklo v Doubravce Místní sdružení Junáka a spojením místních oddílů se utvořilo 3. středisko Junáka v Plzni – Doubravce. V této době je tedy doubravecký skauting již jednotný a organizovaný a přibývá zde stále více členů. Jenže skautské působení krátce na to v letech protektorátních ustalo. V říjnu 1940 K. H. Frank v zastoupení Říšského protektora zakázal činnost a zrušil organizaci Junáka a následně tak provedlo i Gestapo.

¹¹² NEÚSTUPNÝ, František. *Doubravecký skauting*, s. 35

¹¹³ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 149

V té době je již zatčen jeden z prvních doubraveckých skautů, Martin Šmucr.¹¹⁴ Skautům nastaly těžké časy. Někteří z nich se zapojili do domácího odboje, jiní působili dokonce v zahraničí.

Když v roce 1935 sjednotil Konrád Henlein dvě třetiny sudetských Němců v jednu stranu, která otevřeněji vyvíjela protistátní činnost a připravovala připojení k Třetí říši a tím zničení demokracie Československé republiky, vyhlásilo v souvislosti s tím Čs. ministerstvo národní obrany pro mladé jinochy akci 1000 Pilotů. Ta byla pomocí oběžníků čtena na všech středních a živnostenských školách a spojena s přihláškami k ní. Do této akce, jež měla podporovat obranu země, se přihlásili a byli přijati čtyři doubravečtí skauti: Karel Pavlík, Václav Šindelář, Ladislav Vítovec a Alois Záleský. Od roku 1936 začali cvičit v Západočeském aeroklubu v Plzni na Borech pod vedením letce a instruktora Šloufa.

V létě 1939 pak tajně 3 z nich odcházejí za exprezidentem Dr. Edvardem Benešem, aby ho podpořili v boji za republiku. Byli to: Karel Pavlík, Václav Šindelář a Alois Záleský. Tito letci, členové doubraveckého skautského hnutí od počátku třicátých let, se nejdříve vydali na cestu do Krakova, poté do Francie, kde byli přijati do československého vojska. Po okupaci Francie se letci dostávají do Anglie, kde se stali členy Královského letectva RAF. Všichni tři mladíci v letech 1942 - 1945 v zahraničí však zemřeli. Karel Pavlík ve své stíhačce spitfire při doprovodu britských bombardérů, Václav Šindelář a Alois Záleský při nešťastné poruše během cvičných letů. Dodnes jejich osud a hrdinství připomíná pamětní deska na bývalé ZŠ škole, později konzervatoři na Masarykově třídě. Deska zde byla odhalena 1. 5. 1993. Stejný den byla i na původní a nejstarší doubravecké skautské klubovně (dnes již nestojící) odhalena další pamětní deska s nápisem: „*Položili život za vlast jako vojáci II. zahraničního odboje v Anglii 1940 – 1945.*“¹¹⁵ Jejich památku si každoročně připomínají i doubravečtí skauti při závodech po těchto letcích pojmenovaných.

¹¹⁴ NEÚSTUPNÝ, František. *Doubravecký skauting*.

¹¹⁵ Tři letci – doubravečtí skauti. *Plzeňský kulturní přehled*, prosinec 1993, s. 7

5.6 Parky a zeleň v Doubravce

V souvislosti s rozvojem zástavby v Doubravce vznikly i parky, jenž tvoří příjemné místo pro zastavení a odpočinek dodnes.

Sice měla Doubravka ve dvacátých letech venkovský ráz a ze tří stran byla odklopena vegetací, v samotné obci ale dle spisu z roku 1925 žádné stromové nebylo a mnoho míst, kde vegetace ještě bujela, bylo nekompromisně zastavěno. Přitom právě otázka zkrášlení obce a jisté „zazelenání“ se ukázaly jako pro místní obyvatelstvo důležité. Starosta obce dokonce od obyvatel obce obdržel dopis, ve kterém si lidé stěžovali na *„naprosto odsouzeníhodné ničení krásných luhových keřů v naší obci. Je povinností každého občana aby věnoval trochu pozornosti a měl smysl pro věci, které náš kraj zkrášlují a ozdravují...“*¹¹⁶ Zvelebení doubraveckého předměstí obyvatelstvo označilo za důležité. Poukázali, mimo jiné, na ničení krásného keřového sadu v době, kdy se obec sama snaží vybudovat sad nový v těžkých poměrech s malými finančními prostředky. Právě financemi obec příliš nedisponovala a bylo třeba důkladně každý výdaj promyslet. Přesto byl ale v tomto ohledu schválen návrh na zřízení hned dvou parků a několika menších sadů při větších cestách.

Hlavním parkem vévodícím Doubravce se stal roku 1925 park na Habrmanově náměstí před budovou školy. Ten vznikl při rozšiřování zástavby Doubravky vynecháním prostoru jednoho domovního bloku na obdélníkové ploše obsahu asi 7000 metrů čtverečních.¹¹⁷ Byla zde vytvořena symetrická expozice s květinovými záhony a doprostřed parku byla umístěna socha postilióna, přenesená sem z budovy hlavní pošty v Solní ulici. Park byl členěn dvěma souřadnými ovály sypaných cest, doplněnými stromořadím červených hlohů a výsadbami kvetoucích keřů. Park navrhl a realizaci řídil Valentin Čoček.

Druhým park byl v Doubravce zřízen naproti Lopatárně. Zde, na dosti nevzhledném svahu pod železniční tratí byly vysázeny stromky a upravena zeleň. Od roku 1915

¹¹⁶ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, II *Zřízení sadů*, inv. č. 195, kart. 1355

¹¹⁷ Měření vzdálenosti, *Mapy.cz*, [online], [cit. 30. 3. 2017], dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?mereni-vzdalenosti&x=13.4197789&y=49.7563707&z=17&rm=9e4xQxWDINXqC2GxDf>

v blízkosti železničního mostu zde stála socha M. Jana Husa. Podle ní byl park pojmenován a až do dnešní doby se nazývá „Husův park“.¹¹⁸

Vedle složitých a náročných řešení chudinské otázky, administrativních každodenních prací se pobočka městského úřadu v Plzni pro Doubravku občas zabývala z našeho pohledu až úsměvnými záležitostmi. Uveďme si alespoň jednu, jež souvisela právě s obecní zelení. Na jaře 1925 si úřad stěžoval majiteli ovocné zahrady, Františku Pechmanovi, že jeho ovocné stromy, ležící těsně při okresní silnici a větvemi se tak dotýkající stromů obecních alejí, jsou zamořené housenkami, které pak přelézají i na stromy v obecní aleji. Pan Pechman byl tedy požádán, aby své stromy od housenek očistil. Poté, co záležitost nebyla vyřešena, se doubravecká pobočka obrátila na okresní politickou správu s tím, aby byl pan Pechman k likvidaci housenek přinucen.¹¹⁹ Jak tento incident dopadl, se mi už nepodařilo dohledat, každopádně se můžeme domnívat, že housenky příliš příznivý osud nečekal.

5.6.1 Vrch Chlum jako turistické místo

V roce 1923 přišel doubravecký odbor Svazu českých dělnických turistů (ČSDT) s myšlenkou výstavby rozhledny a chaty na vrcholu Chlumu. Kromě rozhledny byli od samého počátku, kdy se objevila myšlenka na rozhlednu, zřizovatelé připraveni postavit i chatu s restaurací. V této době se již značně rozvíjela turistika a lidé více pomýšleli na rekreaci. Přitom právě vrch Chlum, tyčící se jen několik málo stovek metrů za doubraveckou zástavbou mezi Újezdem a řekou Berouňkou, nebyl doposud turisticky využíván. Ještě do roku 1923 byla na chlumu dančí a srnčí obora a kopec byl obehnan plotem. Roku 1923 ale městská rada oboru zrušila a dala zalesněný vrch k užítku všeho občanstva. Správa města v čele se starostou Luděkem Pikem byla záměru Svazu dělnických turistů nakloněna a pronajala mu na 99 let velký pozemek za symbolické roční nájemné. Odbor ale neměl dostatek peněz, a tak se konaly po celé republice sbírky. Velkou částí přispěli vlastní členové svazu, dále pak různí drobní podnikatelé a firmy. Nemalou částkou ale přispěli i obyčejní lidé z Doubravky. A tak se již 1. května 1926 odpoledne v Doubravce mohla konat slavnostní chvíle, kdy byl položen základní kámen

¹¹⁸ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 73nn.

¹¹⁹ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, IX. *Různé záležitosti*. inv. č. 195, kart. 1355

rozhledny. Na stavbě chaty se tou dobou již krátce pracovalo. Této slavnosti se zúčastnili i zástupci dělnictva z Prahy, Hradce Králové, Klatov, Rokycan i z menších vsí. Tak se mohlo započít se stavbou rozhledny. Nejednalo se ovšem o lehký úkol. Vzhledem k absenci vozové cesty na vrchol se musel všechny materiál donášet ručně. Zdejší mládež tak například nosila vzhůru jednotlivé cihly. Jan Heger provedl stavbu chaty a spodní část kamenné části rozhledny. Již po dvou letech provozu chatu na vrchu Chlumu bylo zřejmé, že si chata vydělá i na dostavbu rozhledny. Tu dokončil do plné výše v roce 1929 Karel Tomášek z Letné. Tak byla tedy dostavena chata a později i rozhledna na vrcholu Chlumu.

Chata byla pojmenována po Luďku Pikovi, jenž byl, mimo jiné, od roku 1934 předsedou svazu Čs. dělnických turistů. Ještě v roce 1931 byl Václavem Hajšmanem přistavěn k severní stěně chaty pavilon s restaurací a sálem, jenž pojal až 200 hostů a bylo zde podium i pro hudebníky. V podkroví chaty se nacházel byt pro nájemce a noclehárna se 4 lůžky. Krátce po dokončení byl na vrchol rozhledny postaven světelný maják. Tento maják se stal součástí linky Praha – Plzeň – Přimda na trati do Štrasburku. V souvislosti s výstavbou majáku mohla být na vrchol Chlum zavedena elektřina a postavena silnice. Tak se stalo v letech 1931 – 1933.

Chlum se stal významným centrem společenského, sportovního a kulturního života Plzeňanů. Zdejší obyvatelé, ale i plzeňští a jiní návštěvníci a turisté mohli v následujících letech po výstupu na Chlum posedět v chatě a užít si krásný výhled na Plzeň ze zdejší rozhledny. Pro děti byl na plácku vedle rozhledny zřízen dokonce kolotoč a dvě houpačky, pro starší zde byl plácek na volejbal. Vzhledem k tomu, že Československá sociální demokracie se svazem úzce spolupracovala, konaly se na Chlumu často její župní slavnosti.

Od 30. let se Chlum stává významným lyžařským střediskem. Počínaje rokem 1934 se zde konal každoroční lyžařský běh. Vedle běžkařů zde lyžovali ale i sjezdaři a skokani. Roku 1936 zde vyrostl na severozápadním svahu cvičný skokanský můstek. Po přestavbě můstku v roce 1942 se zde konaly skokanské závody. Po ztrátě hornatého pohraničí v době protektorátu, získal Chlum, coby lyžařské místo, ještě větší význam. Dodnes zde můžeme najít stopy v terénu jak po samotném můstku, tak i dojezdové dráze. Málokdo nepoučený by si ale dnes dal kopec do souvislosti s lyžováním.

Přívětivé období roku 1948 skončilo. Skokanský můstek byl pro svůj špatný stav roku 1953 zbourán a znova již nepostaven. V době socialismu se chata s rozhlednou staly postupně majetkem České obec sokolské, Sokola Závodu V. I. Lenina v Plzni, Obvodního národního výboru v Plzni – Újezdě, Západočeské papírny Plzeň – Bukovec, TJ Slavia. Dnes zde stojí pouze rozhledna, chata byla roku 1998 zbourána. Rozhledna se od roku 2001 může pyšnit statutem kulturní památky.¹²⁰

5.7 Elektrifikace a doprava

Doubravka byla ještě v dobách Velké války opravdu venkovskou vsí bez novějších technologií. To se mělo ale brzy změnit. Právě ve dvacátých letech po sloučení s městem se zde vytvořily podmínky pro zlepšení komunikace a infrastruktury. Po dlouhém jednání s ministerstvem pošt v Doubravce byla vybudována a rozšířena telefonní síť, konkrétně zde vzniklo dvacet nových stanic.¹²¹ S tím rukou v ruce proběhla v letech 1925 a 1926 rozsáhlá elektrifikace Doubravky. Vybudováno bylo veřejné elektrické osvětlení, které zajišťovaly sloupy při hlavních silnicích, konkrétně Masarykově a Zábělské ulici. Elektrina byla postupně zaváděna i do domů a veřejných budov, příkladem může být zdejší budova „nové“ školy.¹²² Zlepšení se brzy dočkala také doprava do města, která dále silně podpořila integraci Doubravky s Plzní. Roku 1926 byla realizována rekonstrukce klíčové silnice Doubravka – Letná.¹²³ Letnou budeme těžko vnímat jako součást Doubravky, přeci ale právě v těchto letech se tato osada k Doubravce jaksi přičlenila a stále více spolu obě strany začaly srůstat. Tuto integraci podporovaly i spolkové organizace.

Ve třicátých letech se v Plzni začala více rozvíjet síť městských dopravních spojů. Docházelo k prodlužování elektrických drah. Tramvaje spojovaly s centrem města Bory, Slovany, Skvrňany. Výstavba elektrické dráhy do Doubravky by se nevyplatila, proto zde byla zřízena doprava silniční.

¹²⁰ MIKOTA, Petr. *Rozhledna na Chlumu u Plzně*.

¹²¹ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, XXIV *Telefon*, inv. č. 195, kart. 1356

¹²² AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Elektrické záležitosti*. inv. č. 196, kart. 1356

¹²³ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, XXV *Překládka silnice*, inv. č. 195, kart. 1355

Roku 1929 byla Dopravními podniky města Plzně po obtížném jednání s poštovní správou, dosud jediným oprávněným autobusovým dopravcem, zřízena v Doubravce autobusová doprava. Ta zpočátku zajišťovala pro zdejší pracující významný spoj Doubravka-Škodovka, za několik měsíců byl pak rozšířen celodenní provoz na trati Nádražní třída-Doubravka-Ústřední hřbitov. Zdejší pracující byli tedy méně vázáni na vlaková spojení. Ještě poměrně běžné případy docházení do práce několik kilometrů pěšky zde vymizely. Doubravka se tímto fakticky přiblížila k městu. Vzdálenost se tak zkrátila, čas v malebné vsi se ale pomalu a nenápadně začal zrychlovat. Významným dopravním spojením se pak později začátkem 40. let stala trolejbusová linka spojující městské lázně právě s Doubravkou.¹²⁴

5.8 Průmysl, železnice a mosty

Po připojení Doubravky k městu Plzni již nebyl zdejší průmysl, z válečných let poměrně oslaben, schopen konkurovat městským podnikům. Co se tedy týče výroby v Doubravce, měla spíše sestupnou tendenci. Podívejme se na osudy podniků, jež byly zmíněny v této práci již dříve.

Přibližme si krátce dříve zmíněnou lopatárnu (viz kapitola 3.2). Z té zůstala po zboření obou budov hamru stát pouze obytná budova. Tu i s pozemky koupil roku 1927 poslanec a podnikatel František Pechman,¹²⁵ který měl s budovou dalekosáhlé plány. Ty ale ztroskotaly po prošetření stavební komise, která jeho žádost na celkovou a velkolepou přestavbu zamítla. Později s počátkem druhé světové války, kdy byl již pan Pechman v nuceném politickém důchodu, zavedl na Lopatárně roku 1941 výrobu sladového vína a lihovin. O rok poté zde nechal postavit novou stodolu na seno, svážené z luk v nivě Úslavy. Noční nálet na nedaleké seřaďovací nádraží 17. 4. 1945 budova Lopatárny zázrakem „přežila“. V poválečné době druhé poloviny 20. století bylo několikrát pomýšleno na její zbourání. Nejdříve se ale uplatnila jako zázemí

¹²⁴ MAZNÝ, Petr a KRÁTKÝ, Vladislav. První tramvaje, autobusy, trolejbusy. In: *100 zajímavostí ze staré Plzně*. s. 32 n.

¹²⁵ Významný plzeňský podnikatel v oboru potravinářství a stavebních hmot. Též vlivný politik. Od roku 1904 doubravecký starosta, později ve dvacátých letech poslanec Národního shromáždění za živnostenskou stranu. (MALIVÁKOVÁ WASKOVÁ, Marie. *Příběhy plzeňských domů I*, s. 115)

vznikajícího sportoviště, později jako diskotékový klub. Dnes budova stále stojí a je zde ubytovna.¹²⁶

Nemilý osud potkal tkalcovnu, jež od roku 1885 stála na pravé straně Husovy třídy (Doubravecká ul.) asi 500m za Habrmannovým mostem. Ta měla svůj největší rozkvět z přelomu 19. a 20. století za sebou. V té době ještě zaměstnávala přes stovku dělníků. Válečná léta ji ovšem poznamenala a z krize se tkalcovně už nepodařilo dostat. Provoz byl roku 1924 zastaven a stroje vzápětí rozprodány.

Nedaleko tkalcovny za podjezdem pod seřaďovacím nádražím stála jediná plzeňská sklárna, fungující od roku 1880, založena podnikatelem J. Jeikalem. Ta vyráběla duté sklo včetně všeho druhu dekorativních předmětů. V letech 1914 - 1920 byla výroba úplně zastavena. Roku 1920 získali sklárnu noví nájemci. Ti ale nebyli s to dát provoz do chodu a brzy se podniku rádi zbavili. Poslední fungování zaznamenala sklárna v letech 1922 – 1924, kdy zde podnikatelé dr. Václav Horák a dr. Ing. Vladimír Škola vyráběli nádoby z varného skla nahnědlé barvy značky „Resista“. Po tomto krátkém období byla ale výroba definitivně ukončena a sklárna také zanikla.¹²⁷

Roku 1860 byla zahájena stavba České západní dráhy z Prahy do Brodu nad Lesy (Furth im Wald v Bavorsku). 110 km dlouhý úsek z Plzně do Prahy byl slavnostně otevřen 14. 7. 1862, ovšem zřízení železniční zastávky se v Doubravce dočkali až v roce 1908. Přes zastávku přecházela Husova (Zábělská) třída, vedená v trase staré pražské silnice, a byl zde také železniční přejezd se závorami. Po výstavbě druhé koleje na trati mezi Plzní a Rokycany v letech 1925 – 1927, byl přejezd zrušen a cesta pro pěší vedena nových podchodem.¹²⁸

Město se v souvislosti s cílem zlepšení infrastruktury a dopravy rozhodlo s výstavbou nových a úpravou starých mostů.

V místě u Lopatárny býval v minulosti brod a vedle něho pouze jednoduchá dřevěná lávka pro pěší. Procházela tudy významná zemská cesta z Prahy do Plzně a dále na západ. Po dokončení nové přímé císařské silnice na počátku 19. století ztratila tato cesta na důležitosti. Až po otevření okresní silnice Plzeň – Chrást v roce 1874 a prudkém

¹²⁶ HAJŠMAN, Jan. Lopatárna – měšťanský hamr. In: *Příběhy plzeňských domů I.* s. 106 - 119

¹²⁷ HAJŠMAN, Jan: *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ.* s. 132 n.

¹²⁸ Tamtéž s. 138

rozvoji Doubravky se začalo uvažovat o stavbě mostu. Roku 1892 byl slavnostně dokončen a vysvěcen most, zvaný Doubravecký. S dalším rozvojem obce po připojení k Plzni přestával ale úzký železný most vyhovovat sílící automobilové dopravě.¹²⁹ Proto došlo roku 1934 k jeho přestavbě a rozšíření. Tuto širší železobetonovou stavbu provedla za 600 000 Kč firma Ing. Oldřicha Smrčka. Nový most byl pojmenován na počest prvního čs. ministra školství a plzeňského rodáka Gustava Habrmána. Tento most prošel mnoha dalšími rekonstrukcemi, například v 90. letech.¹³⁰

O necelých 700 metrů níže po proudu, za soutokem řek Úslavy a Mže u kostela sv. Jiří býval přivoz. Pravděpodobně zde nějaký typ přivozu fungoval již ve středověku od dob vzniku kostela, do kterého, stejně jako do zdejší školy, docházeli lidé z Bolevce a Sence. Na fotografiích a kresbách je zachycen již z dob konce 19. století. Úředně oficiálně začal existovat ale až roku 1923, kdy jistý Matěj Vaníček, hrobník v Doubravce, získal výnosem zemské správy politické v Praze povolení k tomuto převoznictví v Doubravce jako živnosti. Jednalo se o přivoz loďkový. Platnost převozní licence byla několikrát prodloužena, nejpozději ale do října 1947. I po této době se ale přivoz příležitostně a neoficiálně používal až do definitivního zániku v padesátých letech.¹³¹

5.9 Školy v Doubravce

Právě výstavba nových škol byla jedním z hlavních cílů v Plzni vedoucí sociální demokracie. Tak se s plzeňskými školami ve 20. letech „roztrhl pytel“. Hned v roce 1922 byla postavena obecná škola na Pražském předměstí, dále Vyšší hospodářská škola na Lochotíně, o rok později pak škola na Doudlevecké třídě. V letech 1924 – 1926 byla vybudována budova reálného gymnázia na bývalé Klatovské třídě (dnes budova pedagogické fakulty). Stavěny byly i průmyslové školy, například na Borech a Chodském náměstí. V létě 1925 byla vytvořena jednotná školní obec s jednou místní školní radou pro všechny části Velké Plzně. Právě to také podporovalo výstavbu dalších

¹²⁹ HAJŠMAN, Jan. *Naučná stezka Údolím Úslavy*. s. 14 n.

¹³⁰ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 142 n.

¹³¹ HAJŠMAN, Jan. Plzeňské přivozy In: *Toulky zaniklou Plzní II*. s. 15 nn.

škol. Celkem bylo po vytvoření Velké Plzně vybudováno a uvedeno do provozu 7 obecních a 6 měšťanských škol.¹³²

Přibližme si, do jakých škol mohly docházet děti na Doubravce.

Nejstarší doubraveckou školou byla škola u kostela sv. Jiří na ploše východní části dnešního hřbitova. Budova byla nejprve poustevnou, ve které žil poustevník. Ten je poprvé zmíněn roku 1564. Po vzniku školy vyučoval děti buďto poustevník, nebo „kumpán“ – učitel bez učitelského vzdělání. Po zrušení funkce poustevníků v roce 1782, začala být poustevna nazývána školou a vyučovali zde řádní kantoři, a to od roku 1811. Jako první řídící učitel v této škole je uváděn p. Dlouhý. Jednalo se o triviální školu farní. Zdejší učitelé se podle všeho neměli příliš blaze. Plat byl nízký, navíc musel učitel, jenž měl chudý byt ve školní budově, zároveň opatřovat kostelní klid. Do školy chodily děti nejen z Doubravky, ale také z přifařených vsí Újezda, Bukovce, Lobež a Božkova. Časté povodně navíc školu ohrožovaly, nejednou se kostel sv. Jiří i se školou u něho stojící ocitly na ostrově, jehož obepínaly rozvodněné řeky, jež se u kostela stékají. Podle tradované pověsti musel učitel při jedné noční povodni utéci do kostela a přečkat noc na kůru. V případě větších dlouhodobých povodní zůstával učitel uvězněn na ostrově, který kolem kostela s budovou školy vznikl. Podle všeho se výjimečně stávalo, že s učitelem byli na ostrůvku uvězněni i žáci a byli nuceni tak strávit nedobrovolně několik dní v kuse ve škole. Škola byla prostá došková chalupa, která se sestávala z učitelského bytu, bytu pro hrobníka, dvou učeben – jedné hlavní a jedné vedlejší. Byla to pouze jednotřídka. Lavice přes celou šíři místnosti byly zdělaný vždy z jediného dlouhého prkna.¹³³ V přízemní jednotřídní budovy školy se vyučovalo do roku 1849, poté v ní bydlel svatojiřský hrobník a převozník s rodinou až do roku 1904. V onom roce byla při rozšiřování hřbitova budova zbourána. Jako poslední její majitel a obyvatel je uváděn hrobař p. Sojka¹³⁴

Dále v Doubravce od roku 1850 fungovala druhá, „stará“ doubravecká škola. Vystavěna byla za působení řídícího učitele ve škole svatojiřské Gabriela Sejčka a vysvěcena byla

¹³² LAŠTOVKA, Vojtěch. V době dočasného ekonomického rozmachu a politické stabilizace buržoazního zřízení. In: *Dějiny Plzně III.* s. 67.

¹³³ LÁBEK, Ladislav. *Od spravedlnosti ku kostelu sv. Jiří pod Pecihrádkem.* s. 17

¹³⁴ ŘÍHA, František a BENEŠ, Antonín. Paměti o škole Svatojiřské a počátcích školy v Doubravce. *Plzeňsko.* 1922. s. 56 - 58

plzeňským arciděkanem Hlavanem. Do této školy ale docházely již jen děti z Doubravky, Újezda a Bukovce, jelikož Božkov a Lobzy si vystavěly vlastní školní budovu v Lobzích.¹³⁵ V roce 1886 se zde vzdělávalo již 259 dětí. Roku 1872 byla rozšířena o druhou třídu. Roku 1888 byl k budově přistaven byt pro učitele a roku 1892 měla budova již čtyři třídy a dětí zde bylo celkem 336. V roce 1896 školu navštěvovalo více než 500 dětí. Když byla v roce 1900 vystavěna nová škola v Újezdě, kam docházely i děti z Bukovce¹³⁶, doubravecké škole se do jisté míry ulevilo. Potřeba další, nové budovy byla přesto stále aktuální. Obyvatel Doubravky ale stále přibývalo, a když kapacita přestala vyhovovat, musela být postavena v pořadí už třetí škola. Poté co se tak stalo, v budově „staré školy“ sídlila mateřská školka, krátce i obecní úřad.¹³⁷ Několik málo tříd zůstalo ale ještě ve dvacátých letech ve staré budově. V omezené míře se zde vyučovalo i v době druhé světové války.¹³⁸ Budova tzv. „staré školy“ dodnes stojí na křižovatce Hřbitovní a Hradecké ulice a slouží jako obvodní oddělení policie pro Plzeň 4.

V rychle se rozrůstající Doubravce bylo potřeba další, v pořadí už třetí školy. V létě 1901 předal Jiří Jírovec obecní radě obce Doubravky návrh na novou budovu školy a následně se spustila intenzivní výstavba. Už 15. 9. 1902 byla slavnostně otevřena prostorná novorenesanční budova nové školy na východní straně Komenského (Masarykovy) třídy. V té době ji považovali za nejmodernější školu v okrese, často bývala také zdejším obyvatelstvem nazývána „palácem“. Obecná škola byla rozdělena na chlapeckou a dívčí, každá měla svůj vlastní vchod z ulice. Vchod z Masarykovy ulice je dnes již zazděn. Škola disponovala 11 učebnami, ředitelnou, bytem pro učitele, sborovnou, 3 kabinety a nemalou zahradou. Mezi nimi se nacházela tělocvična. Pravidelně do školy v prvních letech jejího fungování docházelo asi 500 žáků. Na dlouhá léta byla budova nové školy v Doubravce místní chloubou. Tvrdá zkouška čekala novou školu v době 1. světové války, kdy zde sídlila vojenská posádka (viz kap. 3.6.2). S postupným chátráním budovy a zřízením dalších dvou (14. a 22 ZŠ) škol v Doubravce po druhé světové válce její význam poklesl.¹³⁹ Po ukončení činnosti 6. ZŠ

¹³⁵ Jak začala škola v Doubravce. *Nová doba*, 1941, č. 40. s. 4

¹³⁶ WOLLNER, FRANTIŠEK. Ze školní kroniky Plzně – Doubravky. *Český směr*, 1940, č. 3, s. 3.

¹³⁷ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 127 n.

¹³⁸ WOLLNER, František. Ze školní kroniky Plzně – Doubravky. *Český směr*, 1940, č. 3, s. 3.

¹³⁹ SKLENÁŘOVÁ, E. Kulaté výročí doubraveckého paláce. *Plzeňský deník*. 23. 4. 1993. s. 11

využívala objekt konzervatoř. V současné době je budova prázdná a nevyužívaná, její další osud je tedy otázkou.

Další škola vyrostla v letech 1931 – 1932 na dominantním místě Doubravky, v ohybu Masarykovy třídy na pozemku zčásti odkoupeném od továrníka Břetislava Cingroše.¹⁴⁰ Budova Občanských škol Lud'ka Pika, zněl její celý název, zkráceně se jí říkalo jen Pikova škola. Jejím projektantem byl Hanuš Zápal. Tato vícepodlažní funkcionalistická budova ve tvaru L svými křídly svírala parkově upravený prostor. Z druhé strany měla vedle hřiště ještě botanickou zahradu. Původně se jednalo o dvě samostatné měšťanské školy se svými vchody. Jedna pro Doubravku, jedna pro Lobzy.¹⁴¹ Tím bylo tedy dosaženo cíle, který vytyčil Luděk Pik již ve dvacátých letech v souvislosti slučování obcí ve Velkou Plzeň, a sice vystavit školu společnou pro Doubravku a Lobzy. Tato budova dodnes stále stojí a plní svou původní, školní funkci. Sídlí zde Gymnázium Lud'ka Pika.

V otázce vzdělávání a výchovy bylo myšleno i na nejmenší obyvatele. Od září 1925 byla jak v Doubravce, tak v nedalekých Lobzích zřízena mateřská škola. Doubravecká se nacházela ve staré školní budově, kde měla přidělenou místnost i odbočka státní policie. Policejní stráž byla tedy přemístěna do budovy bývalého poplužního dvora č. p. 5.¹⁴² MŠ byla vybavena nábytkem po vzoru MŠ v Benešově škole. Hned v prvním zápisu se do školky přihlásilo 130 dětí. Ta měla ovšem k dispozici pouze 2 místnosti a nebylo tedy možno vyhovět všem. Některé děti tedy nebyly v prvních letech přijaty a musely buďto zůstat doma, nebo být přijaty jinam. Škola se potýkala s problémem malých finančních prostředků. Byly tedy zaměstnány pouze 2 mladé, na plat nenáročné učitelky. Děti se ale mohly těšit zahrádce pro dětské hry a nedalekého letního cvičiště DTJ, jež k jeho užívání MŠ dala souhlas.¹⁴³

Do roku 1919 existovaly v Plzni pouze soukromé hudební školy různé úrovně. S prvními poválečnými lety byla potřeba jednotící městské hudební školy nasnadě. Uskutečnění přišlo 1. 12. 1920, kdy plán na její zřízení našel podporu u socialistických

¹⁴⁰ AMP, Plzeň- Registratura městské rady. Inv. 15245/127. sign. 107/III/1885. kart 974

¹⁴¹ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ.* s. 127 n.

¹⁴² AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *XIV- policejní ředitelství, trestní záležitosti*, inv. č. 195, kart. 1355

¹⁴³ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *XVI- Školní záležitosti*, inv. č. 195, kart. 1355

stran na plzeňské radnici. Hudební škola si ve svůj štít vepsala jméno Bedřicha Smetany, jehož tradice byla v Plzni živá. Brzy si nový hudebně výchovný ústav našel místo v plzeňské veřejnosti. Neznašená to ale, že přestaly fungovat školy soukromé. Právě naopak, některé z nich byly velmi kvalitní.¹⁴⁴

V říjnu 1926 se dočkala pobočky Městské hudební školy v Plzni i Doubravka. Pobočka byla zřízena ve zdejší obecní škole. Výuka probíhala v odpoledních hodinách a brzy se těšila ze strany občanů hojného zájmu. Doposud byly děti vyučovány buďto soukromně a nahodile, nebo musely docházet do Plzně.¹⁴⁵ Bylo zde vyučováno hře na klavír a housle, dále pak zpěvu a základní hudební nauce. Žáci se zde učili jednotlivě. Vedle dětí byla škola otevřena i dospělým. Stejně jako začátečníkům, tak i pokročilým hudebníkům.

Vzdělání bylo přístupné i dospělým. Koncem roku 1919 v Doubravce vznikla pobočka LUH (Lidová univerzita Husova). Ta měla organizovat a spojovat všechny vzdělávací podniky v Plzni a okolí a usilovala o prohloubení lidovévchovy. Nabízela kurzy všech možných cizích řečí jako srbochorvatštiny, francouzštiny, angličtiny a dalších. Pořádala i praktické kurzy jako například klempířství, elektrotechniku nebo těsnopis, dále pak samozřejmě kurzy všeobecně vzdělávací. Mimo to organizovala i kurzy pro nápravu vad řeči nebo učiva základní školy pro vojáky. LUH se stala atraktivní především pro ty, kteří neměli z dětství absolvovanou měšťanskou školu. Absolventi oddělení LUH se pak podrobovali zkouškám na veřejných školách, aby dostali právoplatné vysvědčení. LUH v Plzni patřila k nejstarším a největším lidovévchovným ústavům v republice.¹⁴⁶

5.10 Výstavba, rozšíření a struktura Doubravky

Po připojení k městu se brzy otevřely nové možnosti rozvoje. Dosud stále převládající problémy s kanalizací, kdy obyvatelé některých domů vypouštěli močůvku a splašky přímo do ulic nebo rigolů při nich, byly zažehnány poté, co roku 1926 konečně došlo k její úpravě. Domovní kanalizace byla upravena a též se vytvořily další odbočky pro

¹⁴⁴ ŠPELDA, Antonín. Hudba v Plzni 1918 -1938. In: *Dějiny Plzně III.* s. 217 – 234

¹⁴⁵ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, *Školní věci, hudební škola.*, inv. č. 196, kart. 1356

¹⁴⁶ LAŠTOVKA, Vojtěch. V době dočasného ekonomického rozmachu a politické stabilizace buržoazního zřízení. In: *Dějiny Plzně III.* s. 49 – 76

domy. Po dlouhé době se tedy naplnil jeden z cílů města, vyřešit tuto palčivou otázku, jež souvisela též se zdravím občanů a znečištěním řek, i v Doubravce.¹⁴⁷

Léta 1924 – 1929 byla pro Plzeň a především pro nově připojená předměstí léta největšího stavebního ruchu. Právě na předměstích, kde byly stavební parcely lacinější a bylo zde poměrně více možností na nezastavěné ploše, se některá pustá místa změnila k nepoznání. Přispívala k tomu i skutečnost, že život v okolních obcích nebyl díky novým dopravním možnostem tolik od Plzně odříznut a právě obvody jako Doubravka nabízely klidnější a k přírodě bližší způsob života než rušný a poněkud znečištěný střed města, tudíž byly pro nové obyvatele lákavé. Právě Doubravka patřila k předním čtvrtím, které se rozrostly nejvíce.

Rozsáhlou výstavbou prošla část Doubravky v prostoru u železniční tratě, nedaleko řeky Úslavy. Zde vznikaly domky již v závěru 19. století, dále pak výrazně ve dvacátých letech 20. století. Postaven zde byl v prvních letech 20. století i dělnický dům „Svornost“. Tato oblast byla do třicátých let, než byla spojena souvislou zástavbou se zbytkem městské čtvrti, zdejšími nazývána „Dolní Doubravkou“.¹⁴⁸

Na druhé straně, západně od Masarykovy třídy směrem ke Špitálskému lesu se též Doubravka těšila zástavbě a to již od roku 1906. Zde výstavba začala ve Školní a Lesní ulici, masivněji se pak rozrostla až v následujících letech v Radiové a Popelnicové ulici. Roku 1930 zde byla na rohu Hřbitovní a Mohylové ulice postavena budova doubravecké sokolovny. Mnoho zdejších domů s menšími či rozsáhlejšími přestavbami zde dnes stále stojí. Stejně jako v případě „Dolní Doubravky“ byla tato část do třicátých let celkem oddělená od zbytku zástavby a byla proto nazývána „Horní Doubravka“.¹⁴⁹ V blízkosti v oblasti vymezené ulicemi Masarykova, Mohylová, Na Dlouhých a Smrková vykoupilo roku 1910 „Družstvo železničářů pro stavby rodinných a dělnických domů“ rozlehlá pole, aby zde v následujících dvou letech vybudovalo dělnickou čtvrť. Tato oblast je dodnes nazývána Podlesím. Většinu Podlesí tvořily dvojdomky se společnou studnou se dvěma litinovými pumpami. Bydleli zde především železniční zaměstnanci, kteří získali od družstva výhodné půjčky. Ulice v Podlesí byly

¹⁴⁷ AMP, Doubravka, Pobočka městského úřadu 1924 - 1939, IX. – *Různé záležitosti*, inv. č. 195, kart. 1355

¹⁴⁸ HAJŠMAN, Jan: *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 46

¹⁴⁹ HAJŠMAN, Jan: *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 55 nn.

oficiálně pojmenovány až roku 1926.¹⁵⁰ Na rozdíl od Horní Doubravky bylo ale Podlesí více spojeno zástavbou s Masarykovou třídou, k samotné doubravecké návsi a tedy Doubravce samotné mělo ovšem poměrně daleko.

Dříve Lobežská cesta, nyní Masarykova třída se postupně změnila v ulici městského typu. Dnes tvoří jakousi pomyslnou tepnu celého obvodu, ale již v době rozkvětu Doubravky v plzeňské předměstí hrála důležitou roli jako spoj do okolních vsí Újezda, Hrádku a dalších. Právě při této cestě vznikaly stavby jako kaple sv. Jana Nepomuckého, postavena r. 1909, dále pak výstavná budova školy a v roce 1932 nová Pikova škola. Vedle Pikovy školy ve stejné době vyrostla dvoupodlažní vila, kterou si zde postavil úspěšný doubravecký architekt Karel Tomášek. V době hospodářské krize ji od něj ale odkoupil v dražbě Dr. Ing. Emanuel Valenta. Tato honosná moderní budova byla tedy nazývána Valentova vila a je zde k vidění i dnes.¹⁵¹ V letech 1926 -1927, při snížení terénu Masarykovy třídy bylo odkryto a prozkoumáno pravěké pohřebiště, podle něhož byly v zápětí pojmenovány nedaleké nově vznikající ulice – Mohylová a Popelnicová.

Během let 1927 – 1928 byl v blízkosti výstavné budovy školy mezi Skalní ulicí a Habrmanovým náměstím postaven blok čtyř velkých činžovních domů. Toto byly první domy městského typu v Doubravce. Dva rohové dvoupatrové domy s celkem 82 byty nechala postavit plzeňská obec za 1 630 000 Kč. Mezi nimi vystavělo Lidové stavební družstvo v Plzni dva třípatrové domy se 44 byty. V přízemí těchto nově vystavěných domů se nacházely obchody. Tímto byla v Doubravce zažehnána bytová krize, se kterou se potýkala již přes 20 let.

Abychom si přiblížili obraz toho, jak Doubravka v době, o které píší, vůbec vypadala, podívejme se nejprve na jakési pomyslné centrum obce, a sice doubraveckou návěs. Ta zde stála až do násilné přestavby v 60. a 70. letech. Tato návěs byla ze tří stran lemována statky, uprostřed stála malá šestiboká kaplička sv. Jana Nepomuckého z první třetiny 19. století. Ta byla s okolní zástavbou zbourána po roce 1965. Jednalo se o prostornou návěs pěkného venkovského rázu.¹⁵²

¹⁵⁰ Tamtéž s. 58

¹⁵¹ Tamtéž s. 32

¹⁵² Tamtéž

Nedaleko od návsi při Komenského, později Masarykově, třídě, stávala od roku 1909 nová mešní kaple. Kostel svatého Jiří byl od obce poněkud vzdálen a cesta k němu bývala občas zatopena povodněmi a malá šestiboká návesní kaplička už byla pro rychle rostoucí obec neodpovídající. Proto si tedy obyvatelé v samotném centru obce vystavili kapli Sv. Jana Nepomuckého. Zmíněná líbivá novorománská stavba obdélníkového půdorysu zde stála do počátku padesátých let, kdy byla zbořena při rozšiřování Leningradské (Masarykovy) třídy. Dnes v jejích místech stojí panelový dům a trolejbusová zastávka.¹⁵³

Jestliže Masarykova třída byla ulicí, při níž vznikaly kulturní budovy i rezidenční zástavba, druhou významnou doubraveckou ulicí byla Zábělská třída. Při ní v raných třicátých letech vyrostla souvislá fronta patrových domů. Ty měly ve svých přízemích obchody. Za zmínku stojí například cukrářství pana Šandy, obchod s obleky pana Mauleho, trafika pana Peterky, obchod s textilem p. Lukeše a hodinářství pana Beka. Dále zde bylo zelenářství, galanterie, lékárna, obchod s potravinami nebo železářství. Obchod zde měla pronajatý i filiálka známé firmy Baťa. Dodnes je zde mnoho obchodů, tuto kvalitu si tedy prostory v přízemí zdejších domů ponechaly po desetiletí. I zdejší domy při západní straně Zábělské ulice zůstaly, bez větších přestaveb nezměněny. (na rozdíl od východní strany)¹⁵⁴

Výraznými změnami prošel i panský dvůr, původní centrum celé obce. Jeho stodola byla roku 1925 přestavěna na sociální byty, jež se staly obydlím pro několik málo rodin. Hlavní budova dvora později ve 20. století procházela mnohými úpravami a dodnes slouží jako ubytovna.¹⁵⁵

V dalších letech pokračovala zástavba a roku 1930 počet obyvatel v Doubravce vystoupal na 7 764. Tento rozvoj přerušila až válečná léta a ničivý nálet z dubna 1945, dodnes považován na nejtragičtější chvíli v historii Doubravky. Zdárný vývoj Doubravky byl také násilně přerušen nacistickou okupací. V poválečných letech se Doubravka opět výrazně změnila, především v souvislosti s výstavbou panelového

¹⁵³ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 119

¹⁵⁴ Tamtéž. s. 42

¹⁵⁵ Tamtéž

sídlíště v sedmdesátých letech.¹⁵⁶ V posledních desetiletích se už žádné výrazného zásahu nedočkala a svůj vzhled a strukturu si více méně drží dodnes.

Nálet 1945

V průběhu této práce jsme vícekrát narazili na nepříjemnou událost ke konci 2. světové války, jež výrazně ovlivnila život mnoha doubraveckých občanů a ukončila existenci některých zdejších objektů. Právem bývá noc z 16. na 17. dubna 1945 považována za nejtěžší chvíli v novodobých dějinách Doubravky. Nad Plzeň té noci přiletělo 208 britských bombardérů typu Lancaster a 11 strojů typu Mosquito, startující ze základen v jižní Anglii. Jejich cílem se měl stát důležitý železniční uzel, kterým koncem války projíždělo denně asi 370 vlaků. Bombardéry se zaměřily hlavně na seřadovací nádraží na okraji Doubravky. Během několika deseti minut se rozpoutalo peklo. 891 tun trhavin a 4 tuny zápalných bomb během krátké chvíle dopadly na severozápadní část doubravecké oblasti. Toho dne zemřelo v Doubravce mnoho lidí. Není znám přesný počet obětí, dnešní odhad činí 850. Nejvíce životů vyhaslo v nádražních krytech, další v domech, především těch nouzových, v okolí Jateční třídy. Nálet si vyžádal 120 zcela zničených domů, 154 těžce poškozených. Jedním z nich byl bývalý Papírenský mlýn. Čtvrť Cikánka toho dne prakticky zanikla.¹⁵⁷

¹⁵⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeňská předměstí*. s. 50

¹⁵⁷ HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ*. s. 154

6 Závěr

Za pouhých 7 let nastane stoleté výročí připojení Doubravky k městu Plzni. Sloučení Doubravky s městem bychom mohli označit za příhodné a do jisté míry i nevyhnutelné. Oproti prvnímu jednání ze samotného konce 19. století, kdy mezi sebou jednaly Plzeň a Doubravka v souvislosti s možností katastrálních změn pro výstavbu jatek a seřaďovacího nádraží, o více jak dvacet let později se jednalo o poněkud jiný proces. Do projektu Velké Plzně byly zasazeny i další okolní obce, které ovšem neměly do samotného jednání přílišnou možnost vstoupit. Právě v té době již doubravecké zastupitelstvo samo uznalo sloučení s městem za nutné.

V důsledku onoho sloučení prošla Doubravka ve dvacátých a třicátých letech poměrně rozsáhlými změnami. Nejvíce patrné to bylo na zástavbě, jež postupem času stále rostla a s ní do Doubravky proudili další obyvatelé. Mezi klady spojené se sloučením s Plzní bychom jistě zařadili rozvoj infrastruktury a dopravy s městem, sociální zabezpečení, výstavbu nové školy nebo zajištění kanalizačních problémů. Jak je z práce patrné, nezávisle na sloučení Doubravka pokračovala ve svém kulturním a spolkovém životě. Značné zde bylo i menší podnikání, to průmyslové v Doubravce ale postupně zanikalo.

Mnoho z toho, čemu jsme se v práci věnovali a co bylo popsáno, je dnes již pouhou zapomenutou minulostí. Obec prošla v šedesátých a sedmdesátých letech výraznou přestavbou v rámci druhé etapy výstavby tzv. „plzeňských sídlišť“. Tak se z velké části vytratil charakter zahradního města, který nahradilo panelové sídliště. Příkladem bezohledného zásahu do malebnosti může být zbourání dvou doubraveckých kaplí, zrušení návsi nebo zbourání celých bloků starých domků při Masarykově nebo Zábělské ulici. Přesto je dnes Doubravka stále klidnou a žádanou čtvrtí.

Práce, jež měla za cíl popsat co možná nejobsáhleji Doubravku na konci 19. a začátku 20. století, může čtenářům poskytnout informace o již zaniklých doubraveckých místech, procesu slučování s městem nebo demografickém a kulturním vývoji. Na druhou stranu připomíná historii míst, která zůstala zachována bez větších změn dodnes. Starou historii stále připomínají budovy jako kostel sv. Jiří nebo malebná oblast v blízkosti Hrádeckého potoka. Příkladem může být také budova staré pohodnice, vrch Chlum, „stará škola“ na Masarykově třídě nebo Ústřední hřbitov.

Doubravka je zajisté pěkné místo k životu se zajímavou a bohatou historií. Podporujme tedy vztah k místu, kde žijeme.

7 Seznam použitých informačních zdrojů

7.1 Použité prameny

Archiv města Plzeň, fond XIII. 6, Doubravka:

Protokolní kniha obecního zastupitelstva. inv. č. 1, uložení 8b74

Pamětní kniha obce Doubravky. inv. č. 75, uložení 6a10

Přístavba ústředního hřbitova. inv. č. 162, karton 1353

Spisy o škodách způsobených za války vojskem v nové škole. inv. č. 164, karton 1353

Výnos zemské správy politické v Praze, inv. č. 164, karton 1353

Povolené zábavy, divadla apod. inv. č. 168, karton 1353

Vyhlášky 1915. inv. č. 173, karton 1354

Sloučení s Plzní. inv. č. 175, karton 1354

Členské spolkové legitimace. inv. č. 181, karton 1354

Unifikace ve Velké Plzni. inv. č. 182 A, karton 1354

Pozvání do schůzí poradního sboru aj. spolků. inv. č. 184, karton 1355

Korespondence – osvětová komise. inv. č. 187, karton 1355

II. Zřízení sadů, inv. č. 195, karton 1355

IX. Různé záležitosti. inv. č. 195, karton 1355

XIV. policejní ředitelství, trestní záležitosti. inv. č. 195, karton 135

XVI. Školní záležitosti. inv. č. 195, karton 1355

XXIV. Telefon. inv. č. 195, karton 1356

XXV. Překládka silnice, inv. č. 195, karton 1355

XXVI. Knihovna. inv. č. 195, karton 1355

Školní věci, hudební škola. inv. č. 196, karton 1356

Elektrické záležitosti. inv. č. 196, karton 1356

Doubravka 1927. inv. č. 197, karton 1356

Archiv města Plzně, fond Archiv města Plzeň:

Registratura městské rady. *Rozšíření ústředního hřbitova*, Inv. č. 20426, sign. 28/VI/90, karton 1145

Registratura městské rady. *Bytová otázka v Plzni: Tkalcovna v Doubravce*, Inv. č. 3837, sign. 300/I/j 1913, karton 616

Registratura městské rady. *Bývalá městská pohodnice v Doubravce*, Inv. č. 1553, sign. 237/I/a 1900, karton 529

Registratura městské rady. *Velká Plzeň – Dotazníky okolních obcí*, Inv. č. 15245/204, sign. 107/III/1885. kart 975

Registratura městské rady. *Doubravka – spisy*, Inv. č. 15245/127. sign. 107/III/1885. kart 974

Protokol zasedání městské rady 1922. sign. 2d13, i. č. rkp. 1648

Protokol zasedání městské rady 1923. sign. 2d15, i. č. rkp. 1650

Protokol zasedání městské rady 1924. sign. 2d17, i. č. rkp. 1652

Dobové články z tisku a periodik:

HALÍK, J. Pouť u sv. Jiří v Doubravce. *Český Deník*, 28. 4. 1940, s. 4

ŘÍHA, František a BENEŠ, Antonín. Paměti o škole Svatojirské a počátcích školy v Doubravce. *Plzeňsko*, 1922. s. 56 – 58

SKLENÁŘOVÁ, E. Kulaté výročí doubraveckého paláce. *Plzeňský deník*. 23. 4. 1993. s. 11

WOLLNER, František. Ze školní kroniky Plzně – Doubravky. *Český směr*, 1940, č. 3, s. 3.

Jak začala škola v Doubravce. *Nová doba*, 1941, č. 40. s. 4

Loutkové divadlo v Dělnickém domě v Plzni – Doubravce. *Kulturní zpravodaj*, 1979, č. 1.

Šedesátiletá svornost / kulturní a vzdělávací dělnické družstvo v Doubravce/. *Pravda*. 9. 8. 1980, příl. s. 8.

Tři letci – doubravečtí skauti. *Plzeňský kulturní přehled*, prosinec 1993, s. 7

Otištěné úřední zprávy:

PIK, Luděk. *Sloučení města Plzně s obcemi sousedními*. Plzeň: městský úřad, 1922. 6s.

PIK, Luděk, KOZÁK, František. *Zpráva o jednání komise pro Velkou Plzeň konaném ve schůzi dne 13. září 1922 o otázce sloučení města Plzně s obcemi sousedními s konečnými návrhy pro usnesení městského zastupitelstva*. V Plzni: městská rada, 1922. V Plzni: tiskárna dělnického družstva. 4s

PLZÁK, František. *Referát ředitele městských úřadů Františka Plzáka v záležitosti sloučení města Plzně s obcemi sousedními, podaný ve schůzi komise pro „Velkou Plzeň“, konané dne 29. března 1921*. V Plzni: městská rada, 1921. V Plzni: tiskárna Dělnického družstva. 7s

7.2 Použitá sekundární literatura

Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce v Plzni: 992-1992. Plzeň: Magistrát města Plzně, 1992. 95 s. fotografie, obrázky, mapy.

Dějiny města Plzně. Kolektiv autorů. Vydání první. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. svazek 2, ilustrace (některé barevné), mapy, portréty, plány, faksimile; 27 cm. ISBN 978-80-87911-04-4

Deset let práce pro Plzeň a plzeňský lid 1919-1929, kniha československé sociální demokracie o desetileté práci socialistické v obci plzeňské. Plzeň: Československá sociální demokracie, 1929. 95 stran

BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeňská předměstí*. Vydání první. Plzeň: Nava, 1997. 134 stran. ISBN 80-7211-003-9

BRICHTA, Vladimír a kol. *Dějiny Plzně. Sv. 3, Od roku 1918 do roku 1948*. Vydání první. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. 468 stran, 28 stran, obrazové přílohy, ilustrace

ČEPELÁK, Václav a kol. *Dějiny Plzně. 2, Od roku 1788 do roku 1918*. Vydání první. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. 296 stran., obrazové přílohy, ilustrace.

HAJŠMAN, Jan. *Panský dvůr a kostel sv. Jiří v Plzni-Doubravce*. Vydání první. Plzeň: Petr Mikota, 2007. 68 stran., ilustrace. (některé barevné), mapy, plány, faksimile.; 21 cm. ISBN 978-80-86596-94-5

HAJŠMAN, Jan. *Městský obvod Plzeň 4: když víš, kde žiješ...: Doubravka, Lobzy, Letná, Újezd, Bukovec a Červený Hrádek*. Vydání první. Plzeň: Starý most s.r.o., 2015. 158 stran: ilustrace (některé barevné), mapy; 31 cm. ISBN 978-80-87338-56-8

HAJŠMAN, Jan. *Průvodce naučnou stezkou Údolím Úslavy*. Vydání první. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, 2011. 60 stran, ilustrace (některé barevné), mapy, portréty; 21 cm. ISBN 978-80-260-0201-7

HAJŠMAN, Jan a SOKOL, Petr. *Toulky zaniklou Plzní: po zapomenutých místech a stavbách*. Vydání první. V Plzni: Starý most s.r.o., 2010. svazky: ilustrace (některé barevné), mapy, plány, faksimile; 23 cm. ISBN 978-80-87338-06-3

HAJŠMAN, Jan a SOKOL, Petr: *Toulky zaniklou Plzní II: po zapomenutých místech a stavbách*. Vydání první. V Plzni: Starý most s.r.o., 2015. svazky: ilustrace (některé barevné), mapy, plány, faksimile; 23 cm. ISBN 978-80-87338-53-7

HAJŠMAN, Jan. *Zaniklá ves s tvrzí Týnec a Pecihrádek v Plzni*. Vydání první. Plzeň: Petr Mikota, 2007. 60 stran., ilustrace. (některé barevné), mapy, plány. ISBN 978-80-86596-93-8

JIROUT, Josef a kol. *Luděk Pik: 60 let života: 35 let práce na Plzeňsku*. V Plzni: Grafika, 1936. 146 stran, obrazové přílohy

LÁBEK, Ladislav. *Od spravedlnosti ku kostelu sv. Jiří pod Pecihrádkem*. Plzeň: Ladislav Lábek, 1926. 34 stran, fotografické přílohy.

MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, Marie [et al.]. *Příběhy plzeňských domů*. Vydání první. Plzeň: Starý most, 2012. svazky.: ilustrace. (převážně barevné.), mapy, plány, faksimile.; 24 cm. ISBN 978-80-87338-21-6

MAZNÝ, Petr a KRÁTKÝ, Vladislav. *100 zajímavostí ze staré Plzně*. Vydání první, produkce Petr Flachs, Zdeněk Hůrka. Plzeň: Starý most, 2003. 117 stran, ilustrace. ISBN 80-239-1692-0

MAZNÝ, Petr a KRÁTKÝ, Vladislav. *100 zajímavostí ze staré Plzně II*. Vydání první, produkce Petr Flachs, Zdeněk Hůrka. Plzeň: Starý most, 2007. 126 stran, ilustrace. ISBN 978-80-254-0343-3

MIKOTA, Petr. *Rozhledna na Chlumu u Plzně*. Vydání druhé. Plzeň: Petr Mikota, 2014. 43 stran, ilustrace, 1 mapa, 1 plán, faksimile; 19 cm. ISBN 978-80-87170-33-5

NEDVĚD, Antonín. *Katastrofa v Bolevci 25. května 1917*. Plzeň: Omladina, 1924. 23 stran

NEÚSTUPNÝ, František. *Doubravecký skauting*. Plzeň: [Neústupný František], 2006. 101 stran, ilustrace.

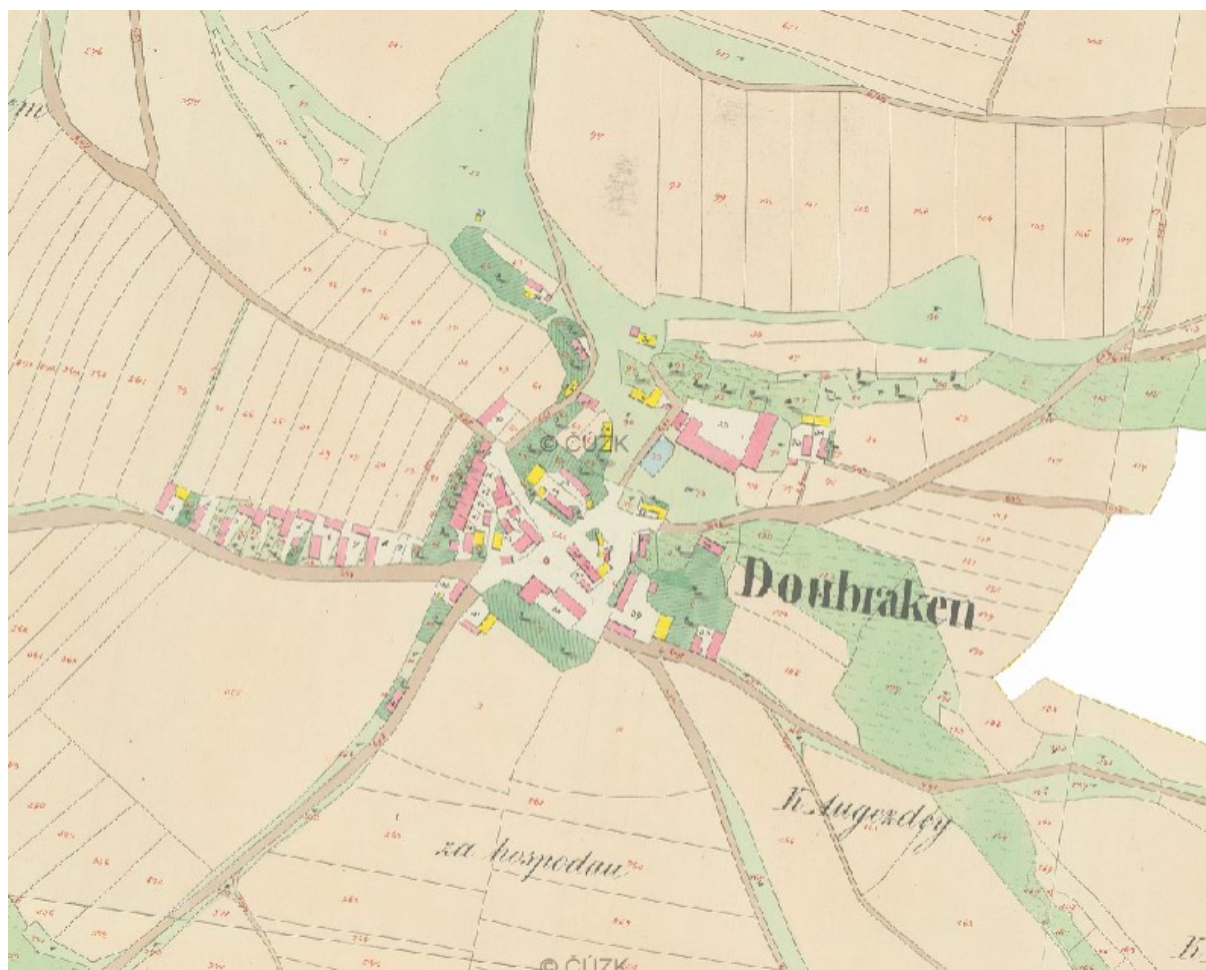
ŠTUKSA, Václav. *Plzeň 1917*. Plzeň: Ideologické oddělení KV KSČ, 1987. 51 stran.

7.3 Použité internetové zdroje

Skaut, skauti Doubravka, středisko 5. květen. [online], [cit. 30. 3. 2017] dostupné z: <http://skauti-doubravka.cz/o-stredisku>

Měření vzdálenosti, *Mapy.cz*, [online], [cit. 30. 3. 2017], dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?mereni-vzdalenosti&x=13.4197789&y=49.7563707&z=17&rm=9e4xQxWDINXqC2GxDf>

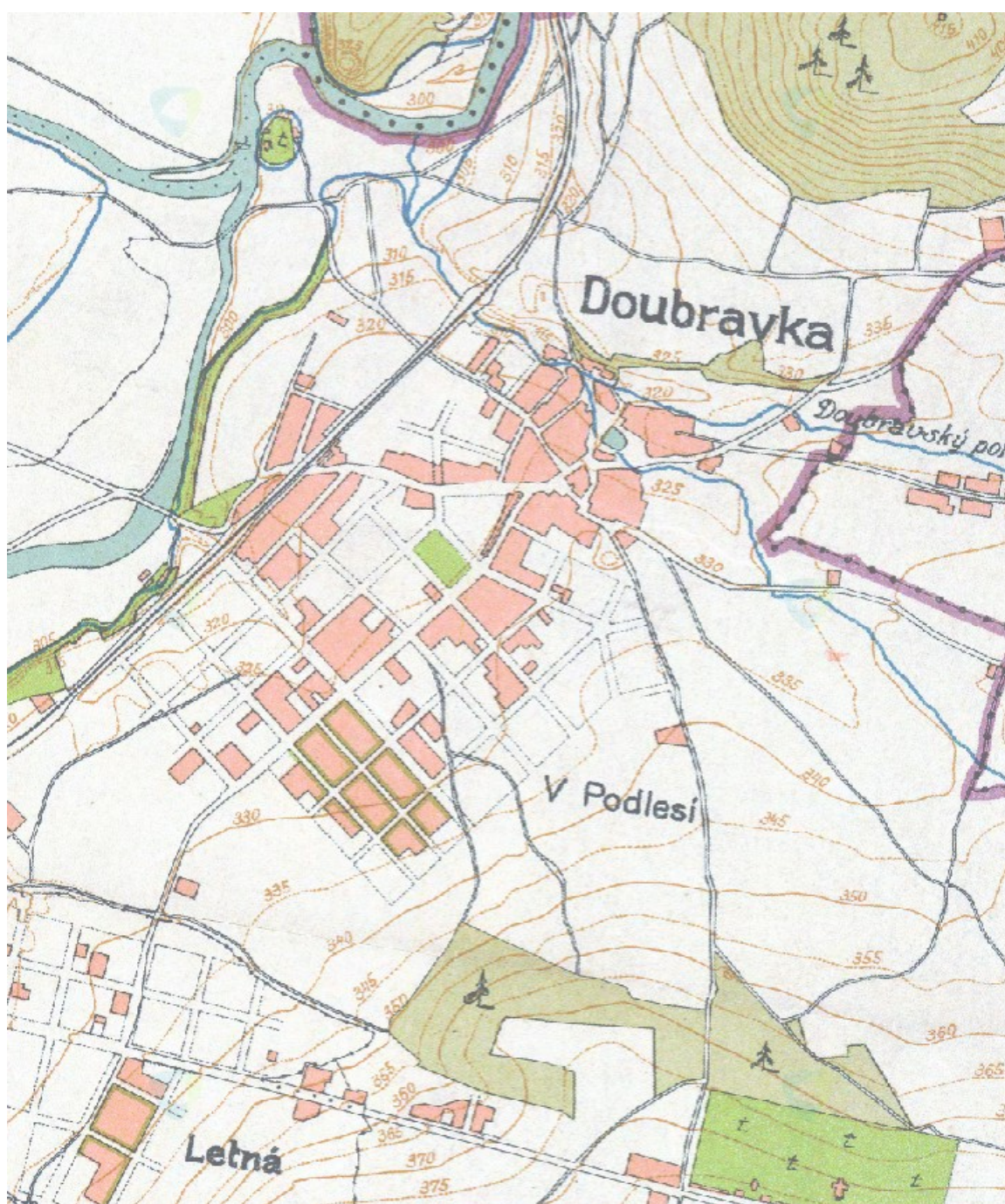
Obrazové přílohy

Obrazová příloha č. 1

Doubravka na mapě stabilního katastru z roku 1841

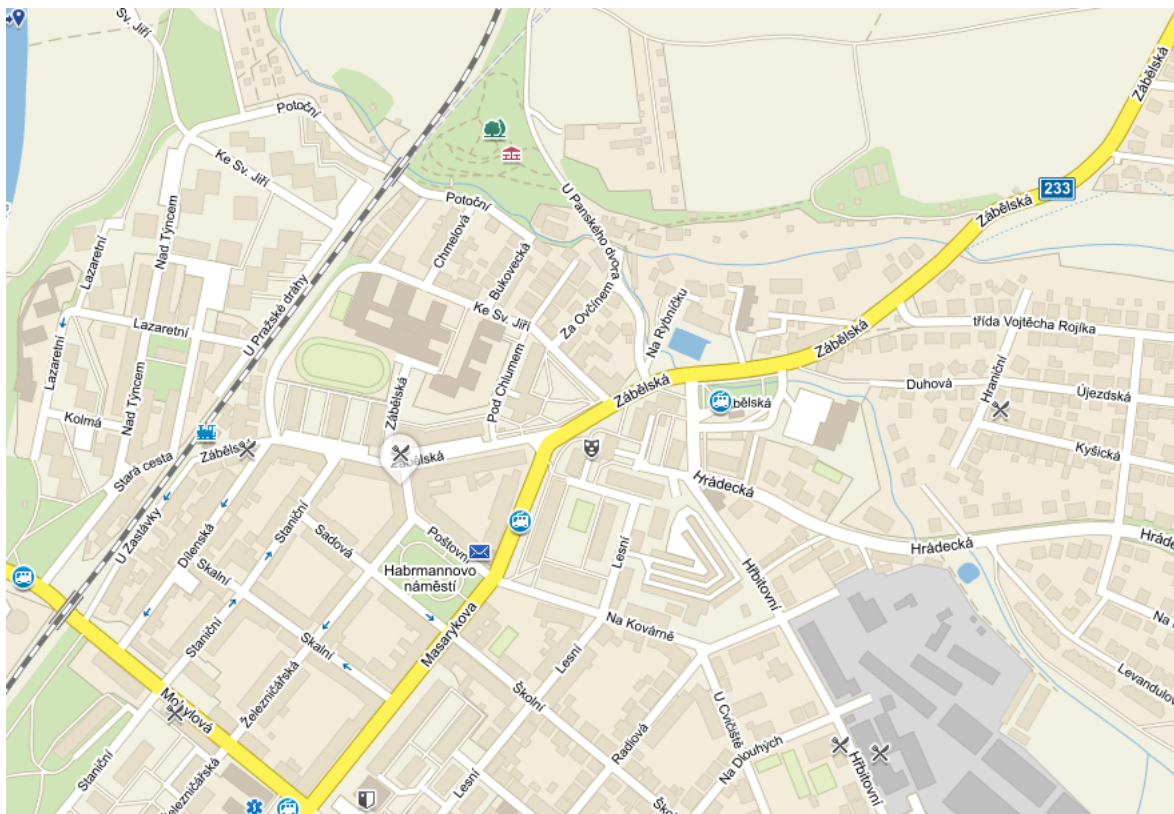
Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru [online]. Dostupné z:
<http://archivnimapy.cuzk.cz/>

Obrazová příloha č. 2

Doubravka na plánu z roku 1926

Zdroj: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru [online]. Dostupné z: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>

Obrazová příloha č. 3

Zobrazení původní části obce Doubravky na mapě ze současné doby.

Zdroj: Mapy.cz [online]. [cit. 19. 3. 2017] Dostupné z:
<https://mapy.cz/zakladni?x=13.4223444&y=49.7583094&z=16>